

KARTLÄGGNING AV LOKAL LIVSMEDELSPOLITIK OCH ALLMÄNHETENS DELTAGANDE I EUROPA

JUNE 2024

Denna publikation är en del av en serie moduler som publicerats inom ramen för ett europeiskt Erasmus+-projekt med titeln "Collaborative Action and Learning for Local Rights-based Sustainable Food Systems" (CRESS), som genomförs av FIAN International, FIAN Belgien, FIAN Österrike, FIAN Portugal, FIAN Sverige och Observatori DESCA.

Finansieras av Europeiska unionen. De synpunkter och åsikter som uttrycks är endast upphovsmannens [upphovsmännens] och utgör inte Europeiska unionens eller Europeiska genomförandeorganet för utbildning och kulturs (EACEA) officiella ståndpunkt. Varken Europeiska unionen eller EACEA tar något ansvar för dessa.

FÖRFATTARNA

Laura Michéle and Emily Mattheisen (FIAN International), Sofia Alorda Fernández (Observatori DESCA), Pelle Bengtberg (FIAN Sweden), Alexandru Ostrovshii, Sara Rocha and Joana Dias (FIAN Portugal), Almudena Garcia Sastre (FIAN Belgium), Elisabeth Jost (FIAN Austria).

BIDRAG TILL LANDFORSKNING

Manuel Eggen and Oriane Petit (FIAN Belgium), Elisa Klein Díaz, Paul Mühleitner, Paula Overmann (FIAN Austria), Sabine Pabst and Martin Wolpold-Bosien (FIAN International), Gisela Torrents Monegal (ODESCA).

Ett särskilt tack till alla livsmedelspolitiska råd/nätverk och lokala myndigheter som öppet.

DESIGN

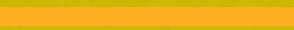

Ewelina Ulita

PUBLICERAD AV

FIAN International
Willy-Brandt-Platz 5,
69115 Heidelberg, Germany

JUNE 2024

INNEHÅLL

INLEDNING	5
STUDIER AV LÄNDER	8
 ÖSTERRIKE	8
 BELGIEN	16
 TYSKLAND	25
 PORTUGAL	35
 SPANIEN	43
 SVERIGE	50
AVSLUTANDE REFLEKTIONER	56
BILAGA I FÖRTECKNING ÖVER INTERVJUER	63

INLEDNING

BAKGRUND

Lokala myndigheter är agenter för den statliga strukturen och har därför samma skyldigheter att skydda, respektera och uppfylla de mänskliga rättigheterna som nationella myndigheter. Deras närhet till människors verklighet ger dem en potentiellt viktig position för att fylla det vakuum som centrala regeringar ofta lämnar när det gäller att hantera sociala frågor och förverkliga de mänskliga rättigheterna. Ett område där det finns stor potential för lokala myndigheter att agera till förmån för mänskliga rättigheter är övergången till lokalt förankrade, människorättsbaserade livsmedelssystem.

I hela Europa har det under de senaste åren skett en kraftig ökning av lokala myndigheters policyer och initiativ kring livsmedel (system) och nutrition. Detta har åtföljts (och drivits) av framväxten av deltagarforum, inklusive livsmedelspolitiska råd, som engagerar sig i livsmedelspolitiskt beslutsfattande på lokal nivå. Denna utveckling kan delvis tillskrivas den allt viktigare roll som dessa frågor har på internationell och regional nivå i Europa. [Milanopakten för livsmedelspolitik i städer 2015](#) och den tydliga rollen för lokala myndigheter i 2030 års mål för hållbar utveckling har skapat en stark drivkraft för beslutsfattande och engagemang på lokal nivå. Denna tendens har dock också lett till viss oro över behovet av att bättre förstå lokala skillnader och bygga metoder som är anpassade till det lokala sammanhanget för att stärka ett meningsfullt deltagande i det demokratiska livet.

Social innovation och experiment från grunden kan bidra till det överhängande behovet av att omvandla det globala industriella livsmedelssystemet och samordna åtgärder på internationell/regional, nationell och lokal nivå för att hantera de djupgående människorättsutmaningar som detta system orsakar. Att bygga vidare på lokala initiativ som förlitar sig på deltagande styrningsstrukturer är nyckeln till att möjliggöra hållbara människorättsbaserade livsmedelssystem i olika europeiska sammanhang. Det finns dock fortfarande en lucka i vår förståelse av hur dessa policyer effektivt kan bidra till förverkligandet av rätten till mat och näring (RtFN) och relaterade rättigheter, eller social förändring för dem som är mest marginaliserade. Dessutom finns det utrymme för att bättre förstå de processer som säkerställer och öppnar utrymmen för deltagande och samhällsengagemang, vilket är en viktig komponent för människorättsbaserade resultat.

OM CRESS-PROJEKTET

Projektet CRESS (Collaborative Action and Learning for Local Rights-Based Sustainable Food Systems) undersöker vilken roll lokala myndigheter i Europa¹ spelar för att främja en övergång från det globala, industriella livsmedelssystemet till människorättsbaserade livsmedelssystem som är hälsosamma, hållbara och rättvisa. Dessutom undersöks hur människor engagerar sig och deltar i utformningen av den lokala livsmedelspolitiken.

Projektet är ett gemensamt lärandeprojekt som genomförs av FIAN Österrike, FIAN Belgien, FIAN International (projektkoordinering, Tyskland), FIAN Portugal, Observatory DESCA (Spanien) och FIAN Sverige. En central del av projektgenomförandet har varit den regelbundna diskussionen om forskningsresultat och den iterativa anpassningen av forskningsmetodiken under arbetets gång.

I en andra fas av projektet har en **verktygslåda tagits** fram baserat på resultaten och lärdomarna från den kartläggning som presenteras här.

METODIK

För varje land har cirka 10 fallstudier om lokala livsmedelspolicyer (system) och deltagande policyutrymmen valts ut. Dessa identifierades baserat på:

- Lokala myndigheters engagemang i livsmedelssystem, progressiva åtgärder;
- Täckning av en mängd olika geografiska regioner (inklusive stad och landsbygd);
- En blandning av policyer och områden på kommunal och regional/statlig nivå;
- Typ av försäkringar; och
- Landspecifika urvalskriterier (t.ex. banbrytande livsmedelsråd).

De utvalda deltagarutrymmena måste dessutom uppfylla följande kriterier:

- En direkt koppling till/rådgivningskapacitet till lokala myndigheter;
- Påverkan på frågor som rör rätten till mat och näring (RtFN);
- Fokus på den lokala/territoriella nivån; och
- Möjliggöra deltagande från det civila samhällets sida och/eller främjas av organisationer i det civila samhället och sociala enheter.

Ett gemensamt metodologiskt ramverk utarbetades av projektteamet (2022) för att återspegla olika dimensioner av RtFN vid analys av respektive policyer och utrymmen. Baserat på detta metodologiska ramverk genomförde varje projektpartner en blandning av skrivbordsundersökningar (granskning av

¹ Österrike, Belgien, Tyskland, Portugal, Spanien och Sverige.

webbplatser, strategier etc. för projekt/områden) och intervjuer med respektive politikområde och statliga organ. När så var möjligt valdes intervjupersoner från både civilsamhället och statliga aktörer för att få en mångfald av perspektiv. En lista över genomförda intervjuer finns i **Bilaga 1**.²

Centrala delar av det metodologiska ramverket är:

- Utrymmenas (och policyns) karaktär av deltagande: Vem deltar och med vilken makt, vem förblir i marginalen? Hur hanteras maktrelationer, finns det något skydd mot företagsinflytande och intressekonflikter?
- Utrymmenas konkreta struktur och deras samverkan med och inflytande på det offentliga beslutsfattandet.
- Politikens/strategiernas transformativa karaktär (ur ett människorättsperspektiv):
  - Syftar politiken till en radikal omvandling av systemet (bort från företagsskontroll och globala leveranskedjor) eller bara till ytliga förändringar (att göra det industriella livsmedelssystemet mer hållbart)?
  - Eftersträvar de systemförändringar i hela systemet från frö till tallrik?
  - Beaktas hälsa, hållbarhet och social rättvisa i lika hög grad?
  - Avspeglas den planerade systemiska och transformativa förändringen i konkreta regeringsåtgärder (t.ex. avdelningsövergripande arbetsgrupper, handlingsplaner, bindande åtaganden)?
  - Beaktas eller reflekteras det överbegreppen *RtFN* och livsmedelssuveränitet?

Det metodologiska ramverket tittar dessutom på de viktigaste åtgärderna och insatsområdena och om det finns några luckor eller mindre betonade insatser. På samma sätt undersöks vilka konkreta resultat och utmaningar som har uppnåtts när det gäller att bygga upp människorättsbaserade livsmedelssystem och strukturer för deltagande styrning på lokal nivå.

KARTLÄGGNINGENS STRUKTUR

En sammanfattning av var och en av de sex landstudierna kommer att presenteras enligt en liknande struktur. Först ges en kort presentation av den styrande/administrativa kontexten, dvs. hur beslutsmakten om livsmedel och nutrition är fördelad mellan de olika regeringsnivåerna. Detta följs av en kort översikt över de livsmedelsrelaterade problemen i landet och huruvida landet har en nationell livsmedelsstrategi på plats. Efter denna inledande kontextualisering följer en sammanfattning av de viktigaste resultaten från de kartlagda fallen, med särskilt fokus på deltagande (särskilt när det gäller utrymmen, men även i förhållande till policyer och initiativ) och den transformativa karaktären hos de policyer/initiativ

² För att säkerställa konfidentialitet och uppmuntra till en öppen diskussion nämns endast organisationerna eller avdelningarna vid namn.

som lagts fram av de lokala myndigheterna. Slutligen presenteras några viktiga resultat och utmaningar.

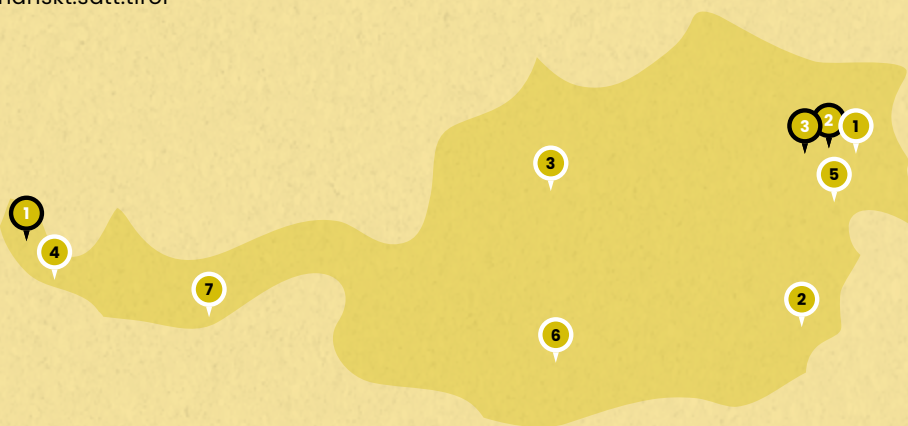
Efter landstudierna kommer det att göras några övergripande reflektioner om situationen i de granskade länderna och fallen. De enskilda fallstudier som ligger till grund för landstudierna presenteras i [Interactive Map](#).

ÖSTERRIKE

POLITIK OCH INITIATIV

1. Wiens livsmedelsstrategi
2. Framtiden för jordbruket i Burgenland
3. Appetite for Future/God
4. Nära+leverantörer
5. Stadsutvecklingsområde Rothneusiedl
6. Framtidens livsmedel
7. barn.kulinariskt.sätt.tirol

POLICYUTRYMMEN

1. Medborgarrådet Vorarlberg: Framtidens jordbruk
2. Rådet för livsmedelspolitik i Wien
3. RegioLog

1. LANDETS SAMMANHANG

Styrningsstruktur och kompetensfördelning

Landet Österrike består av nio delstater och 2.098 kommuner, som är den minsta självstyrande enheten. Huvudstaden Wien, som i sig utgör en delstat, är dessutom uppdelad i 23 stadsdistrikt. Kommunerna består av ett kommunfullmäktige, en kommunstyrelse och en borgmästare, vars uppgifter regleras i lag. Ledamöterna i kommunfullmäktige väljs genom medborgaromröstning.

Fördelningen av befogenheter avseende lagstiftande och verkställande makt mellan federala, delstatliga och kommunala myndigheter är mycket komplex. Detta gäller särskilt för jordbruk och livsmedel, som anses vara en sektorsövergripande fråga: Den federala regeringen ansvarar för alla administrativa frågor som uttryckligen tilldelas den i den federala författningsslagen (*Bundesverfassungsgesetz*) (gruvdrift, vatten, skogsbruk, växtskydd, utsäde, handel med boskap, bondearv, markarrende, hälsa och livsmedelssäkerhet). Vissa frågor delas av den federala regeringen och delstaterna (*Länder*) i lagstiftning och genomförande (t.ex. miljökonsekvensbedömning), och en stor del av de offentliga förvaltningsuppgifterna faller på delstatsregeringarna baserat på en generalklausul (regional planering, naturskydd, mark, förskola och fritidshem, alpin och skogsbruksutbildning, arbetskraft inom jord- och skogsbruk).

Det kan konstateras att från en tidigare, nästan uteslutande federaliserad fördelning av befogenheter inom livsmedels- och jordbruksområdet, har beslutsfattande och strategisk anpassning av livsmedels- och jordbrukspolitiken i allt högre grad tagits över av centralregeringen. Detta gäller utformningen av jordbrukssubventionssystem, utarbetandet av regler för naturskydd och miljölagstiftning, men också formuleringen av nationella strategier för t.ex. kommunala måltider eller nutrition. Den verkställande makten i utformningen av politiken ligger dock till stor del hos delstaterna eller de kommunala myndigheterna; detta gäller särskilt områdena för kommunala cateringföretag och offentlig upphandling. Trots den nationella regeringens försök och framsteg att öka sin politiska makt inom livsmedel och jordbruk har den upprepade gånger kritiserats av den nationella revisionsdomstolen för att sakna exakta och mätbara mål i publicerade program och strategier, övergripande styransvar och effektiv övervakning.

När det gäller medel för direkt medborgardeltagande finns det enligt österrikisk lag möjlighet till folkomröstningar (*Volksbegehren*). Dessa kan initieras med stöd av 100.000 röstberättigade (eller en sjättedel av de röstberättigade i tre delstater). Om tröskeln för antalet underskrifter uppnås överlämnar den federala valmyndigheten en folkomröstning till det nationella rådet för behandling. Några exempel på frågor som rör livsmedelssystem är folkomröstningarna om due diligence-leverantörskedjor, maträddning i stället för matsvinn, införande

av ursprungsmärkning av livsmedel, förbud mot glyfosat och folkomröstningen om klimatet (*Klimavolksbegehren*). Som ett resultat av klimatfolkomröstningen initierade den österrikiska regeringen ett klimatmedborgarråd (*Klimarat*) 2021 för att formulera rekommendationer för vägen mot klimatneutralitet. Rådet bestod av 100 slumpmässigt utvalda personer som speglade olika delar av samhället vad gäller kön, ålder, utbildning och bostadsort. Rådet åtföljdes av en vetenskaplig rådgivande nämnd och ett rådgivande "intressentorgan" bestående av representanter från arbetsmarknadens parter och organisationer i det civila samhället. Medborgarrådet presenterade sin slutrapport för den nationella regeringen 2022. Den innehåller 21 rekommendationer inom området livsmedel och markanvändning.

På delstatsnivå innehåller Vorarlbergs grundlag också möjligheten att initiera medborgarråd (oftast bestående av 12 till 15 slumpmässigt utvalda personer) i specifika frågor efter insamling av minst 1.000 namnunderskrifter.

Livsmedelsrelaterade problem

Österrike är den enda EU-medlemsstaten som inte har infört grundläggande sociala rättigheter i sin konstitution. På grund av särdragen i den österrikiska nationella rättsliga ramen finns det ingen möjlighet till direkt tillämpning av den internationella konventionen om ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter, trots dess ratificering. Rätten till mat och näring är inte genomförd i nationell lagstiftning, vilket gör det omöjligt att hävda den rättsligt. Lagstiftningen föreskriver att sociala rättigheter ska garanteras genom sociala transfereringar, som ofta inte är tillräckliga för att överskrida fattigdomsgränsen. År 2020 riskerade 17,5% av den österrikiska befolkningen att drabbas av fattigdom eller utanförskap, varav nästan en fjärdedel var barn under 18 år.³ På grund av stigande levnads- och energikostnader har många låginkomsthushåll tvingats minska sina livsmedelsbudgetar. Sedan 2020 har livsmedelspriserna stigit, särskilt för kött, mejeriprodukter, spannmål, vegetabiliska oljor och socker.

Privat organiserade initiativ för välgörenhet i form av matdistribution spelar en viktig roll och har ökat i Österrike. De distribuerar främst matdonationer från dagligvaruhandeln på grund av överproduktion, mindre defekter eller snart utgångna datum. De största välgörenhetsorganisationerna som distribuerar mat är matbanker, matdistributionsställen, soppök och sociala marknader. År 2020 delade matbankerna i Österrike ut cirka 4,9 miljoner kg mat till 75 000 personer.⁴

³ Armutskonferens. 2023. *Armut in Österreich*.

⁴ FIAN Österrike. 2022. *Tillgång till mat: Kartläggning och bedömning av befintliga åtgärder i Österrike*.

Den österrikiska dagligvaruhandeln präglas av en hög marknadskoncentration. Spar, REWE, Hofer (Aldi i Tyskland) och Lidl har 91% av marknadsandelarna, vilket innebär en ökande trend.⁵

Antalet gårdar har minskat betydligt med 21 % under perioden 2010–2020, medan arealen jordbruksmark per gård har ökat kontinuerligt till en genomsnittlig gårdsstorlek på 23,6 ha, vilket fortfarande är långt under EU-genomsnittet. Ytterligare särdrag för den österrikiska jordbruksstrukturen är det höga antalet ekologiska gårdar (22,4 %) samt det höga antalet bergsgårdar med utmanande jordbruksförhållanden. Medelinkomsten för jordbruk i bergsområden ligger 43% under den för jordbruk utanför bergsområden. Detta inkomstgap har ökat under de senaste åren.⁶

Nationell livsmedelsstrategi

För att övervaka tillgången till grundläggande rättigheter publicerar Österrikes federala ministerium för hälsa, vård, sociala frågor och socialt skydd en årlig utvärderingsrapport med beaktande av ett brett spektrum av indikatorer som behandlar levnadsstandard, boende, arbetsliv, utbildningsmöjligheter och hälsa. Indikatorer för tillgång till hälsosam mat eller livsmedels(o)säkerhet ingår inte.

År 2010 inrättade ministeriet en **nationell näringskommission** (NEK) i syfte att genomföra en nationell handlingsplan för näring (NAP.e). För första gången gjorde den nationella regeringen näringsmässig hälsa till en prioritet och formulerade åtgärder för att minimera undernäring och fetma, med hänsyn till gemensam catering (t.ex. i skolor, förskolor, sjukhus, bostads- eller vårdinrättningar). Även om socialt missgynnade grupper uttryckligen nämns i NAP.e, har det hittills saknats en mer omfattande strukturell och socioekonomisk analys av möjligheten att få i sig tillräckligt med näring med fokus på ekonomiskt utsatta personer. För närvarande arbetar en av NEK:s arbetsgrupper med en publikation om "Tillgång till hälsosamma och hållbara dieter för alla", som kommer att ta ett helhetsgrepp på hela livsmedelssystemet.

5 Bundeswettbewerbsbehörde. 2024. *Bundeswettbewerbsbehörde präsentiert den Abschlussbericht der Branchenuntersuchung Lebensmittel.*

6 Statistik Österrike. 2020. *Agrarstrukturerhebung 2020.*

2. DELTAGANDE, MÅLGRUPP, BESLUTSFATTANDE

De exempel på deltagande i utformningen av livsmedelspolitiken på lokal nivå i Österrike som presenteras visar på ett brett spektrum av initiativ. När de inte drivs av civilsamhället utgör de sällan institutionaliserade former för allmänhetens deltagande i beslutsfattandet om livsmedelssystemet och har inte resulterat i mer permanenta strukturer för deltagande. Ofta är det projektbaserade initiativ som söker medborgarnas åsikter och engagemang för ett specifikt syfte. Det är sällan som de strategier som utvecklas inom ramen för sådana initiativ är bindande, och det finns inte heller några konsekvenser om de överenskomna målen inte uppnås. Ibland samarbetar statliga institutioner med organisationer i det civila samhället inom en specifik deltagandeprocess, vilket ger dem bred expertis inom områdena livsmedel och jordbruk.

Initiativ från federala, delstatliga eller kommunala myndigheter är främst inriktade på att förbättra konkurrenskraften, marknadsmakten och de ekonomiska resultaten för regional livsmedelsproduktion eller ekologiskt jordbruk, främja regionala livsmedelsinköp, genomföra regionala utvecklingsprojekt eller utbildning. Dessa initiativ omfattar nästan aldrig en holistisk och strategisk omvandling av befintliga strukturer i livsmedelssystemet eller tar uttryckligen upp tillgången till eller deltagandet av de grupper som är mest utsatta för att drabbas av hunger eller undernäring, t.ex. de som lever i fattigdom eller social utslagning.

När det gäller deltagande, målgrupper och beslutsfattande finns det olika tillvägagångssätt i de fall som analyserats i Österrike. Tillvägagångssätten varierar beroende på initiativets fokus och mål samt beroende på om initiativen leds av det civila samhället eller av offentliga myndigheter.

Vissa av de listade fallen omfattar fördefinierade processer för deltagande som sträcker sig över hela projektets eller initiativets löptid, medan andra omfattar ett mer oregelbundet deltagande av berörda eller intresserade individer. I alla analyserade policyer och områden anordnas workshops som ägnas åt specifika frågor och där deltagarna avsiktligt bjuds in. Dessutom anordnas öppna plinarsammanträden eller enkäter bland ett brett spektrum eller mindre grupper av aktörer i det civila samhället i vissa av initiativen. I samtliga fall används en blandning av samarbetsformat snarare än att förlita sig på bara ett.

I fallen med STADSUTVECKLING I ROTHNEUSIEDL OCH MEDBORGARRÅDET I VORARLBERG arbetar man med en fast grupp aktörer som utarbetar idéer och bidrar under hela den fördefinierade projektperioden. Fördelarna med dessa etablerade "rådgivande medborgarråd" är att medborgarna är engagerade i projektet under en längre tidsperiod och har ett grundläggande inflytande över processens resultat. Deras exklusivitet (sluten grupp av deltagare) begränsar dock omfattningen av deltagandet. Båda "rådgivande medborgarråden" tar hänsyn till deltagarnas kön, ålder och regionala representation. Trots

särskild uppmärksamhet på dessa kriterier, en urvalsprocess i två steg och tillhandahållande av barnomsorg bestod MEDBORGARRÅDET I VORARLBERG slutligen av 12 män och fem kvinnor.

Det inflytande som öppna deltagarformat har på processresultaten, som till exempel i projektet CLOSE+SUPPLIED, är svårt att mäta och dessutom mer subversivt och indirekt, på grund av att de uttalade åsikterna är specifika och eftersom insamlad information riskerar att gå förlorad under samrådsprocessen. Genom att anordna workshops eller evenemang med en utvald grupp aktörer kan man få med personer som representerar hela livsmedelssystemet, från konsumenter till producenter. I initiativen FUTURE OF AGRICULTURE BURGENLAND, FUTURE OF FOOD, KIDS.CULINARY.WAY.TYROL, samt i formuleringsprocessen för WIENS LIVSMEDELSSTRATEGI integrerades rundabordssamtal, deltagande workshops och iterativa återkopplingslingor med deltagande av ett brett spektrum av människor och de som särskilt påverkas, till exempel jordbrukare.

Djupet i integrationen av berörda personer och deras beslutsfattande skiljer sig mellan initiativ som leds av civilsamhället och de som leds av offentliga myndigheter. Processer som leds av offentliga myndigheter är ofta utsatta för snäva tidsscheman, vilket tenderar att begränsa medborgarnas beslutsfattande, medan initiativ som leds av civilsamhället ägnar större ansträngningar åt själva deltagandeprocesserna.

3. SYSTEMISKT TILLVÄGAGÅNGSSÄTT OCH TRANSFORMATIV KARAKTÄR

De flesta av de analyserade fallen omfattar ett systemiskt synsätt på livsmedel och nutrition, dvs. att man tar hänsyn till flera sektorer (produktion, distribution, konsumtion, hälsa, utbildning, sociala frågor, ekologi etc.). Även om vissa av initiativen fokuserar mer på produktion jämfört med andra sektorer i livsmedelssystemet, har de ändå principer som bygger på ett systemiskt synsätt.

Några av de analyserade fallen sticker ut när det gäller deras transformativa karaktär. Till exempel är WIENS LIVSMEDELSSTRATEGI INRIKTAD PÅ EN systemomvandling som inte bara omfattar produktion och tillhandahållande, utan även etisk användning av livsmedel och utbildning. Vidare försöker initiativen KIDS.CULINARY.WAY.TYROL och FUTURE FOOD förbättra situationen i utbildningsanläggningar genom en rad olika åtgärder som syftar till att säkerställa en säsongsbetonad, regional och hälsosam måltid som är tillgänglig för alla. Stadsutveckling ROTHNEUSIEDL strävar efter att följa konceptet med en ätbar stad. Det innebär att staden kommer att använda områden för att producera mat och på så sätt stödja medborgarnas matsuveränitet.

Även om det sällan uttryckligen nämns, ingår viktiga element för att säkra RtFN i utformningen av policyer och policyutrymmen. Mänskliga rättigheter, inklusive

tillgänglighet, tillräcklighet, överkomliga priser och hållbarhet, som innebär en omvandlingsprocess av status quo, hanteras främst i de fall som initieras eller leds av det civila samhället. De projekt som leds av statliga aktörer innehåller mer sällan en transformativ vision av livsmedelssystemet, utan fokuserar snarare på ekonomisk utveckling eller inkomstgenerering.

Den särskilda inriktningen på, inkluderingen av och deltagandet av de samhällsgrupper som löper störst risk att drabbas av eller påverkas mest av hunger eller undernäring kan betraktas som en svaghet i alla analyserade fall. Även om hänsyn tas till dessa grupper i utformningen av initiativet, som t.ex. i **WIENS LIVSMEDELSSTRATEGI**, är de fortfarande underrepresenterade eftersom de är svåra att nå eller på grund av begränsade ekonomiska resurser och tidsresurser som avsatts för genomförandet av initiativet.

Även om vissa av policyerna och policyutrymmena uppvisar transformativa egenskaper, är avsaknaden av en nationell strategi, som införlivar och institutionaliserar de deltagande, rättighetsbaserade och progressiva elementen i de enskilda fallen, fortfarande ett stort hinder för att uppnå livsmedelssuveränitet och nationell omvandling av livsmedelssystemet. En nationell strategi kan t.ex. fastställa bindande mekanismer för deltagande i livsmedelspolitiska beslut, tillhandahålla och förbättra finansieringen av dessa initiativ, definiera holistiska handlingsområden eller fastställa minimistandarder och övervakningsmekanismer.

4. VIKTIGA RESULTAT OCH UTMANINGAR

Den största utmaningen som nämns av de intervjuade parterna från både civilsamhället och lokala myndigheter är att hantera och underlätta en deltagandeprocess. Den arbetstid som krävs för att förbereda evenemang och workshops, bjuda in och samordna deltagare samt sammanställa deras bidrag kan vara ganska omfattande och utförs ofta på frivillig basis. Särskilt för initiativ som syftar till en helhetssyn på livsmedelssystem anses processhantering vara svårt. Processer kan dessutom ta mycket energi från de mest involverade, vilket gör att personlig utmattning ses som en risk.

En annan utmaning som civilsamhällets aktörer nämner är samarbetet med offentliga myndigheter på grund av hierarkiska och ibland oflexibla strukturer. Till exempel hindras framstegen och genomförandet av **WIENS LIVSMEDELSSTRATEGI FÖR** närvarande på grund av förändringar i ledande personal inom den kommunala avdelningen. Dessutom anses det vara svårt att övertyga offentliga myndigheter om att ta ett progressivt steg mot en omställning av livsmedelssystemet eftersom etablerade strukturer är praktiska att upprätthålla.

Eftersom deltagandet organiseras av volontärer eller sker på frivillig basis är det en utmaning att få alla som påverkas av ett visst initiativs resultat att engagera sig. Intervjupersoner på APPETITE FOR GOOD UPPGER TILL exempel att högre eller djupare engagemang är begränsat, eftersom människor som är aktiva i matkooperativ ofta har ett pressat schema, särskilt småskaliga producenter. Trots detta är initiativets resultat anmärkningsvärt: I regionen ökade antalet matcoops med 30. Dessutom öppnades nio Community Supported Agriculture-projekt och 20 andra initiativ startades, trots att inte alla hade fått finansiering.

Ytterligare resultat som lyfts fram av de intervjuade, till exempel från FUTURE OF AGRICULTURE BURGENLAND, är implementeringen av en regional samordningsplattform för regionala livsmedelsproducenter och återupplivandet av ett varumärke som anger regionalt producerade varor. Dessutom är KIDS.CULINARY.WAY.TYROL i sig en öppet tillgänglig riktlinje som kan användas av utbildningsanläggningar utanför det regionala sammanhanget. Tack vare medborgarrådet i Vorarlberg inrättades "Vorarlberg am Teller", ett statligt initiativ som försöker öka användningen av regionala produkter i kommunala måltider.

För flera av initiativen och politikområdena har konkreta resultat ännu inte uppnåtts. Detta beror antingen på att mer långsiktiga mål har satts upp eller på att de nyligen har startats, som REGIOLOG, CLOSE+SUPPLIED VORARLBERG eller URBAN DEVELOPMENT ROTHNEUSIEDL.

Sammanfattningsvis visar fallstudierna att deltagandeprocesser är nyckeln till lokalt förankrade, rättighetsbaserade och hållbara förändringar av livsmedelssystemet. I nästan alla de intervjuade initiativen framhölls att det var avgörande för projektens framgång att målgrupperna, t.ex. invånarna i en viss region eller jordbrukarna som är direkta målgrupper för föreslagna projekt, involverades på ett deltagande sätt och att deras idéer införlivades, eftersom det garanterar stöd för förändring. Trots detta är det önskvärt med ytterligare engagemang och en mer djupgående involvering av målgrupper och aktörer i det civila samhället, även mot bakgrund av den därmed sammanhängande ökade arbetsbelastningen. Trots de utmaningar som nämns av aktörer i det civila samhället som är involverade i de granskade deltagandeprocesserna anses samarbetet med offentliga myndigheter vara viktigt, eftersom det stimulerar deras medvetenhet om att deltagandeprocesser är ett värdefullt verktyg för en systematisk och socialt rättvis omvandling av livsmedelssystemet.

BELGIEN

POLITIK OCH INITIATIV

1. Gent en Garde Livsmedelsstrategi
2. Strategin Wallonia Eat Tomorrow
3. Namurs tvärgående strategiska program
4. Bryssels strategi för god mat
5. Flanderns livsmedelsstrategi

POLICYUTRYMMEN

1. Rådet för livsmedelspolitik *Gent en Garde*
2. Walloon College för hållbar mat
3. Antwerpens råd för livsmedelspolitik
4. Namurs jordbruks- och livsmedelsråd
5. Rådet för god livsmedelspolitik

1. LANDETS SAMMANHANG

Styrningsstruktur och kompetensfördelning

Belgien är en parlamentarisk konstitutionell monarki, organiserad i en federal stat som bygger på principen om representativ demokrati. Den federala staten består av den lagstiftande myndigheten och den verkställande federala regeringen. Den har befogenheter inom utrikesfrågor, nationellt försvar, rättsväsende, finans, social trygghet och folkhälsa. Landet är sedan uppdelat i två olika typer av federerade enheter: regioner och språkliga gemenskaper. De tre regionerna är Flandern, Vallonien och huvudstaden Bryssel. Varje region har sin egen regering och sitt eget parlament. Regionerna ansvarar för frågor som rör territoriet, t.ex. markanvändning, miljö och vatten, landsbygdsutveckling, naturskydd, ekonomi, sysselsättning och jordbruk. De tre språkliga gemenskaperna är den flamländska gemenskapen, den fransktalande gemenskapen (numera kallad Fédération Wallonie-Bruxelles) och den tysktalande gemenskapen. Dessa språkregioner ansvarar huvudsakligen för frågor som rör människor och kultur, såsom utbildning, kulturfrågor, socialhjälp och familjehjälp. Utöver den regionala indelningen är Belgien också indelat i 10 provinser. Provinsernas regeringar hanterar frågor som rör deras specifika territorier, inklusive ekonomisk utveckling, fysisk planering och infrastruktur.

Slutligen finns det över 500 kommuner i landet. Kommunerna har sina egna valda fullmäktige och borgmästare och ansvarar för ett brett utbud av tjänster och beslut som direkt påverkar invånarna. Kompetensområden inkluderar:

- Stadsplanering, inklusive beslut om markanvändning, zonindelning och stadsutvecklingsprojekt;
- Avfallshantering;
- Public Services, bland annat förvaltning av grundskolor, parker och lokal kollektivtrafik;
- Lokala myndigheter kan ta ut vissa skatter och avgifter för att finansiera lokala tjänster och projekt;
- Sociala välfärdsprogram och tjänster, t.ex. äldreomsorg och stöd till grupper i utsatta situationer; och
- Främjande av lokal ekonomisk utveckling.

Befogenheterna när det gäller beslut om livsmedelssystem är uppdelade mellan federala, regionala och kommunala myndigheter. Kommunerna utfärdar tillstånd för livsmedelsrelaterade verksamheter (restauranger, kaféer, marknader), övervakar livsmedelssäkerhet och hygienstandarder och kan stödja lokala initiativ för jordbruk och livsmedelsproduktion. Bredare beslut om livsmedelssystem, såsom nationell livsmedelspolitik, import- och exportregler, standarder för livsmedelssäkerhet och större jordbrukspolitiska åtgärder, hanteras dock vanligtvis på regional eller federal nivå i Belgien.

Livsmedelsrelaterade problem

Den sociala ojämlikheten och fattigdomen i Belgien har en direkt koppling till förekomsten av måttlig eller svår livsmedelsosäkerhet, som drabbar nästan 6 % av befolkningen och är näst högst bland de västeuropeiska länderna.⁷ 18,6 % av den belgiska befolkningen riskerar fattigdom eller social utestängning,⁸ medan 6,1 % av befolkningen år 2023 befann sig i ett tillstånd av allvarlig materiell fattigdom och i allt högre grad var beroende av livsmedelsbistånd.⁹ Under 2019 använde cirka 1,5 % av den belgiska befolkningen minst en gång tjänsterna från den belgiska federationen för livsmedelsbanker.¹⁰

Belgien står inför en ökande förekomst av fetma och kostrelaterade hälsoproblem. Nästan 23% av de vuxna kvinnorna och 25,6% av de vuxna männen lever med fetma.¹¹ De planer för kost och hälsa som antagits sedan 2005 bygger huvudsakligen på frivilliga åtgärder från livsmedelsindustrin, medan bindande åtgärder för att bekämpa ultraprocessade produkter ("skräpmat") saknas.

Tillgång till mark är fortfarande ett stort hinder för unga jordbrukare på grund av olika faktorer som urbanisering, ökade priser per yta och avsaknad av politik för offentlig mark och markkoncentration. Belgien har förlorat 39 % av sina gårdar under de senaste 20 åren.¹²

Nationell livsmedelsstrategi

Decentraliseringen av politik och lagstiftning har lett till att tre livsmedelsstrategier har utarbetats på regional nivå. Det finns ingen nationell strategi för att samordna kompetenser inom finans, social trygghet och folkhälsa med regionala kompetenser som fysisk planering, miljö- och vattenpolitik, landsbygdsutveckling, naturvård och naturskydd, ekonomi, sysselsättning eller jordbrukspolitik.

2. DELTAGANDE, MÅLGRUPPER, BESLUTFATTANDE

Belgiens regeringar, från lokal till regional nivå, har förstått att samarbets- och deltagarbaserade strategier, oavsett om de är institutions- eller samhällsledda, leder till en mer inkluderande och effektiv politik som tar hänsyn till de utmaningar och möjligheter som finns i varje område. Livsmedelsrelaterade strategier på denna nivå har varit förknippade med inrättandet av livsmedelspolitiska råd.

7 FAO, IFAD, UNICEF, WFP and WHO. 2023. [Tillståndet för livsmedelssäkerhet och nutrition i världen 2023](#).

8 Statsbel, 2024. Risk för fattigdom eller social utestängning

9 Eurostat - Statistiska centralbyrån. [Grad av allvarlig materiell och social deprivation](#).

10 Vandevijvere et al. „Osäker livsmedelsförsörjning och dess samband med förändringar i näringsvanor bland vuxna under COVID-19-inneslutningsåtgärderna i Belgien.” *Folkhälsa och nutrition* 24, nr. 5 (2021): 950-956.

11 Sciensano, 2020. [Determinants of Health: Weight status, Health Status Report](#).

12 Statsbel, 2022.

Samarbetsprocessen för GOOD FOOD STRATEGY 2 i Bryssel (region) understryker vikten av samhällsengagemang. Mer än 300 livsmedelsaktörer har deltagit i utformningen av strategin, och de representerar föreningar, förbund, företag, universitet och lokala myndigheter. I processen för gemensam uppbyggnad ingick också att definiera en styrningsarkitektur som skulle genomföra strategin. Denna struktur består av tre olika kommittéer: regeringskommittén, samordningskommittén och rådet för livsmedelspolitik. Regeringskommittén omfattar åtta ministerier och ansvarar för att ge strategin politiska impulser på regeringsnivå. Samordningskommittén formulerar de tematiska axlarna tillsammans med rådet för livsmedelspolitik.

GOOD FOOD POLICY COUNCIL har 18 ledamöter med platserna jämnt fördelade på tre grupper. En grupp representerar staten - offentlig förvaltning och olika sektoriella ministerier. En andra grupp svarar mot nya aktörer och representerar agroekologiska organisationer, återförsäljare av hållbara livsmedel, nya producenter, sociala rörelser, hushåll i osäkra situationer och hälsossektorn. En tredje grupp består av traditionella livsmedelsaktörer från livsmedelsindustrin, produktions- och konsumtionssidan. Medlemskap uppnås genom nominering och röstning av rådets medlemmar. Policyrådet fungerar som ett rådgivande, icke-bindande organ till samordningskommittén, och yttrandena utarbetas i samförstånd.

På samma sätt lägger EAT TOMORROW-STRATEGIN för Vallonien (regionen) stor vikt vid deltagande utformning och beslutsfattande med ett territoriellt tillvägagångssätt. Trettio forum med cirka 1 000 deltagare bidrog till att identifiera de viktigaste åtgärdsområdena för en referensram inom vilken lokala och regionala initiativ kan placeras, samordnas och utvecklas. Samrådsprocesserna var också en metod för att främja samarbete mellan olika aktörer, bland annat jordbrukare, konsumenter, icke-statliga organisationer, forskare och lokala myndigheter. Som ett resultat av detta uppstod ett nätverk av livsmedelspolitiska råd i hela territoriet för att genomföra strategin på ett samarbetsinriktat sätt.

Ett regionalt råd för livsmedelspolitik, WALLOON COUNCIL OF SUSTAINABLE FOOD (CWAD), främjar utbytet och komplementariteten mellan de kommunala råden för livsmedelspolitik och säkerställer konvergens vid fastställandet av prioriteringar. Det består av 40 medlemmar som väljs ut efter en offentlig utlysning och nomineras genom dekret. Medlemmarna är indelade i 8 kategorier, som omfattar lokala myndigheter, yrkesförbund, organisationer i det civila samhället, den akademiska världen, jordbruksföretag och andra företag samt konsumenter. På så sätt får man ett flerdimensionellt perspektiv på den ekologiska omställningen, jordbruk, miljö, regional planering, hälsa, sociala åtgärder, ekonomi, forskning och utbildning.

Det finns ett försök att balansera deltagandet genom att ingen av kategorierna står för mer än 25% av det totala antalet medlemmar. Samtidigt definieras

kategorierna på ett brett sätt, utan att några specifika platser reserveras för grupper med osäker livsmedelsförsörjning. Varken maktobalanser mellan olika grupper eller intressekonflikter beaktas. Till exempel görs ingen åtskillnad mellan småskaliga jordbrukare och aktörer inom jordbruksindustrin. CwAD:s uppdrag, som rådgivande organ, är att utvärdera genomförandet av EAT TOMORROW-STRATEGIN, LÄGGA FRAM förslag till förbättringar och ändringar vid behov.

Fallet Namur illustrerar dynamiken på kommunal nivå. NAMURS TVÄRGÅENDE STRATEGISKA PROGRAM BYGGER PÅ de strategiska målen i den regionala EAT TOMORROW-STRATEGIN OCH anpassar dessa till Namurs socioekologiska och ekonomiska särdrag samt till lokala kompetenser och handlingskapacitet. Programmet har legat till grund för inrättandet AV NAMURS JORDBRUKS- OCH LIVSMEDELSRÅD (CADN) som en plats för dialog mellan lokala beslutsfattare och aktörer inom livsmedelssystemet för att genomföra jordbruks- och livsmedelspolitiken. CADN samordnas av en tjänsteman från stadsfullmäktige som ser till att information och beslut flödar i en triangel mellan den lokala regeringen, den vallonska regionala FPC och CADN. Dess 24 medlemmar väljs ut efter en öppen ansökningsomgång. Medlemskapet säkerställer balans i representationen med 3 medlemmar per var och en av 8 kategorier, enligt samma klassificering som WALLOON COUNCIL OF SUSTAINABLE FOOD.

FLANDERNERS LIVSMEDELSSTRATEGI främjar samarbete och kunskapsutbyte mellan forskningsinstitutioner, företagssektorn, jordbrukare och civilsamhället i stort. Den regionala strategin har utvecklats baserat på den regeringsledda Go4Food-utlysningen 2021 som lockade forskare och jordbruksentreprenörer som "livsmedelsinnovatörer" och "förändringsaktörer" för att dra nytta av startbidrag. Strategin tog fart med en marknadsdriven karaktär som satte högteknologisk innovation i centrum. Deltagande tolkas därför i denna region som ett offentlig-privat samarbete snarare än som ett erkännande av lokalsamhällets politiska aktörskap när det gäller att förändra livsmedelssystemen.

Den flamländska livsmedelsstrategin lanserades först i slutet av 2022, då flera lokala (kommunala) livsmedelsrelaterade strategier och råd redan hade inrättats. Ett av de fall som undersökts i detta projekt är staden GENT och dess strategi GENT EN GARDE, en banbrytande urban livsmedelspolitik som syftar till att omvandla livsmedelssystemen för att uppnå klimatneutralitet senast 2050. År 2013 inrättades GENT EN GARDE FOOD POLICY COUNCIL för att genomföra strategin. För närvarande har rådet 30 medlemmar, bland annat representanter för jordbrukssektorn, detaljhandeln, restauranger, civilsamhället och forskare. Rådet fungerar som en rådgivande kommitté med ett starkt projektfokus för livsmedelsrelaterade initiativ. Kopplingen till den lokala regeringen sker via ordförandeskapet som leds av den biträdande borgmästaren med ansvar för klimat, miljö, bostäder och internationellt samarbete, med stöd av staden Gents klimat- och miljötjänst. En oberoende moderator underlättar FPC:s möten.

Ett annat flamländskt exempel är ANTWERPEN FOOD POLICY COUNCIL som, till skillnad från andra belgiska FPC:er, är ett samhällsstyrt initiativ med fokus på mat som allmänning. Det var en grupp aktiva samhällsmedborgare, tillsammans med sociala rörelser och en länk till ett forskningsprojekt, som tog initiativet. Rådet uppstod i ett ogynnsamt politiskt sammanhang med litet intresse för livsmedelspolitik från regeringens sida. De kontakter som skapats med tjänstemän har dock gjort det möjligt för dem att påverka beslutsfattandet på högre nivåer och utveckla en kommunal livsmedelsstrategi. Rådet har ingen formell struktur och deltagandet i rådet är öppet med huvudsyftet att knyta samman organisationer och bygga nätverk. Det främjar politisk dialog och samarbete för att utveckla ett kritiskt perspektiv och en "vakthundsfunktion" för att hålla regeringen ansvarig för livsmedelsrelaterade beslut.

Sammanfattningsvis visar GOOD FOOD STRATEGY 2 i BRYSEL OCH EAT TOMORROW-STRATEGIN i Vallonien ett tydligt åtagande från regionala myndigheter att delta i beslutsfattandet på lokal nivå. Båda strategierna inför styrmekanismer där livsmedelssystemets aktörer kan delta på ett effektivt sätt och behandla livsmedel som en fråga av allmänt intresse. Dessa regionala regeringsledda initiativ söker aktivt (icke-bindande) råd från invånare, jordbrukare, den privata sektorn och organisationer i det civila samhället för att utforma livsmedelspolicyer som återspeglar behoven och ambitionerna i de samhällen de tjänar. De livsmedelspolitiska råden i dessa två belgiska regioner försöker säkerställa en god balans i representationen mellan civilsamhället, den privata sektorn, den akademiska världen och regeringen. Trots goda avsikter när det gäller att rikta in sig på befolkningsgrupper som drabbas av osäker livsmedelsförsörjning finns det dock fortfarande en lucka när det gäller att se till att migranter och andra människor som lever i osäkra situationer får sina röster hörda. Kategorierna, särskilt när det gäller vallonerna, är breda och bortser från den befintliga makt-dynamiken inom sektorerna, inklusive jordbrukssektorn.

I vissa råd sker rekryteringen av medlemmar via ett offentligt upprop. I andra fall sker det inom betrodda nätverk eller genom mun till mun-metoden. Och medan GOOD FOOD POLICY COUNCIL fattar beslut genom konsensus, använder resten av de belgiska livsmedelspolitiska råd som undersökts i detta projekt ett förfarande med "en röst, en röst".

FLANDERNS LIVSMEDELSSTRATEGI betonar samarbete som styrs av marknadsorienterade politiska prioriteringar via offentlig-privata partnerskap, och tillåter därmed att företag tar över processen för att bygga upp livsmedelsstrategin. Även om det ännu inte finns något regionalt råd för livsmedelspolitik kopplat till den flamländska strategin, finns det andra kontrasterande lokala exempel i regionen, till exempel i staden Gent eller Antwerpen. Medan deltagandet i det förstnämnda är slutet och expertstyrt, främjar det sistnämnda livsmedelsmedborgarskapet genom att öppna rådet för alla som visar intresse och med en laissez faire-dynamik som gör det möjligt för varje deltagare att ta ledningen och ansvaret för att utveckla livsmedelsrelaterade initiativ.

3. SYSTEMISKT TILLVÄGAGÅNGSSÄTT OCH TRANSFORMATIV KARAKTÄR

Det systemiska perspektivet är flaggskeppet i alla de livsmedelsstrategier som granskats. Det är dock inte alla som integrerar den holistiska och heltäckande vision som krävs för detta. BRUSSELS GOOD FOOD STRATEGY 2 eller WALLONIA EAT TOMORROW återspeglar en övergripande och allomfattande syn som bygger på principer om mänskliga rättigheter. Good Food uttrycker sin transformativa karaktär genom sin strategiska axel #3 om alternativa distributionskanaler som främjar korta livsmedelskedjor och sin axel #4 om att säkerställa tillgång till mat för alla. Eat Tomorrow har också en transformativ karaktär, med kombinationen av vägledande principer om deltagardemokrati och mat som en mänsklig rättighet tillsammans med sex strategiska mål som innebär ett flerdimensionellt och sektorsövergripande politiskt ingripande. Att göra offentlig mark tillgänglig för agroekologisk produktion eller reglera markmarknaden är till exempel ett av de viktigaste politiska målen för att säkerställa tillgång och tillgänglighet till mat för alla och undvika spekulation.

Båda de regionala strategierna eftersträvar en strukturomvandling genom att behandla livsmedel som en offentlig angelägenhet med hög prioritet på den politiska dagordningen, vilket kräver en konsekvent politik och samarbete mellan olika statliga sektorer. Strategin i huvudstadsregionen antar en territoriell förankring, liknande Valloniens strategi, som främjar korta (lokala) livsmedelskretslopp och förutser utvecklingen av respektive infrastruktur och nya distributionsmodeller. Den kommunala livsmedelsstrategin i NAMUR har också potential att ha en viktig transformativ inverkan genom att försöka göra jordbruksmark tillgänglig och åtkomlig för unga jordbrukare och genom att skapa en fysisk och virtuell plattform så att lokala producenter kan sälja sina produkter direkt.

De två regionala strategierna bygger på principerna om demokrati, öppenhet och solidaritet och främjar rättvisa inkomster och värdiga arbetsvillkor för alla som arbetar inom livsmedelssystemet. EAT TOMORROW betonar till exempel behovet av att utveckla en sammanhängande politik för skatter och ekonomiskt stöd för att säkra tillgången till livsmedel i ett hållbart livsmedelssystem. Samtidigt saknar de regionala regeringarna både kompetens och ekonomiska resurser för att genomföra och effektivisera dessa mål.

GENT EN GARDE-strategin har en snävare vision för omvandling av livsmedelssystem. Dess slutmål är att leverera hälsosam och näringsrik mat till konsumenterna i städerna med ett lågt koldioxidavtryck. För att uppnå detta försöker strategin eliminera mellanhänderna mellan producenter och konsumenter i så stor utsträckning som möjligt och skapa mer utrymme för jordbruk i och runt staden för att minska växthusutsläppen. Den flamländska STRATEGIN ÄR långt ifrån ambitiös i sin transformativa karaktär, utan integrerar hållbarhetsstandarder med modeller för livsmedelsproduktion och -konsum-

tion som bygger på "business as usual". Flandern strävar efter att bli ett "livsmedelsnav" i Europa genom smarta klimatneutrala jordbruksmetoder som tillämpas av storskaliga jordbruksentreprenörer och cirkulära affärsstrategier. Till skillnad från de två andra regionerna skiljer sig detta marknadsdrivna tillvägagångssätt väsentligt från alla territoriella perspektiv som sätter livsmedelssuveränitet i centrum.

För att integrera den systemiska vision som krävs för att göra målen för social rättvisa effektiva för en banbrytande förändring som tar itu med strukturella ojämlikheter, krävs politiska insatser på EU-nivå. Begränsningar av framstegen med denna systemomvandling finns inom politikområden som EU:s handelspolitik och den gemensamma jordbrukspolitiken. Inom ramen för EU:s delade befogenheter krävs politiska insatser för att säkerställa en rättvisare fördelning av subventioner, strukturfonder för en övergång och socialpolitik som är kopplad till att ge överkomliga priser på livsmedel.

4. VIKTIGA RESULTAT OCH UTMANINGAR

Betydande steg har tagits i Belgien mot en hållbar utveckling av livsmedelssystem som bygger på deltagandeprocesser. De flesta av de reviderade initiativen och utrymmena har skapats i ett försök att slå samman politikområden och statliga kompetenser på olika nivåer i syfte att behandla livsmedel som en fråga av allmänt intresse utifrån en tvärvetenskaplig vision. I allmänhet är ett systemiskt tillvägagångssätt inbäddat i belgiska regionala initiativ. Den transformativa karaktären beror dock till stor del på den politiska inriktningen hos den sittande regeringen och styrkan hos de sociala rörelserna när det gäller att hålla beslutsfattarna ansvariga för sina åtaganden.

Den flerfasiga deltagarprocessen som inleddes med en diagnos av territoriets behov och dess ekosystemkapacitet har varit avgörande som utgångspunkt i VALLONIEN. Antagandet av en långsiktig vision i alla initiativ är också grundläggande. Trots detta är strategierna i vissa fall inte helt genomförbara eftersom de delvis – särskilt när det gäller strukturomvandlingar – överskrider de kompetenser och ekonomiska resurser som finns på den här regeringsnivån. En transformativ karaktär kräver att man respekterar sociala processer som uppstår och anpassar tempot för social innovation. I vissa fall kan detta leda till en spänning mellan administrativa milstolpar och tillgången till medel för att genomföra dem. Mekanismer måste utvecklas för att säkerställa livsmedelspolitiska råds självständighet och deltagande beslutsfattande som oberoende, samtyckesorienterade rådgivande organ.

En lärdom från de belgiska fallen är inrättandet av tematiska forum, som i EAT TOMORROW-strategin. Dessa samlar relevanta aktörer till en diskussion för att definiera ett strategiskt ramverk med operativa handlingslinjer. Finansiella och mänskliga resurser måste avsättas för detta ändamål. För att alla aktörer

ska kunna engagera sig aktivt krävs dessutom att de skaffar sig kunskap om livsmedelssystem och om hur man arbetar för det gemensamma bästa , vilket kräver kapacitetsuppbyggnad och medvetandehöjande åtgärder som riktar sig till både beslutsfattare och civilsamhället. Ytterligare en utmaning som identifierats är bristen på representation av vissa minoriteter och låginkomsttagare i de utforskade policyområdena, trots att dessa i de flesta fall är de som påverkas mest av bristande tillgång till hälsosam och hållbar mat.

Vägledande regionala livsmedelsstrategier, som GOOD FOOD- eller EAT TOMORROW-strategierna, ger ett övergripande, heltäckande och sammanhängande perspektiv på politik som rör livsmedelssystem på territoriell nivå, strategiska mål som ska operationaliseras och vägledande principer. Därmed anger de färdriktningen och kopplar samman olika ministeriers befogenheter. Det kan dock vara en utmaning att omsätta detta eftersträvade samarbete och denna tvärgående karaktär i praktiken, särskilt när ministerportföljerna eller ministerkompetenserna tillhör olika politiska partier (t.ex. den nuvarande koalitionen mellan socialdemokrater, liberaler och gröna i den vallonska regeringen).

De belgiska fallstudierna visar hur viktigt det är att det finns en tydlig politisk ram, t.ex. livsmedelspolitiska råd, som är knutna till livsmedelsstrategierna, från utformning till genomförande. Utvecklingen av en förvaltningsstruktur på flera nivåer som möjliggör informations- och beslutsflöde från lokal till regional nivå - eller till och med nationell och europeisk nivå - kommer att vara avgörande för en meningsfull omvandling av livsmedelssystemen i linje med varje nivåns kompetens. För att korta leveranskedjor ska vara ekonomiskt bärkraftiga krävs till exempel skattepolitiska åtgärder som faller inom delstatens behörighetsområde. På samma sätt måste tillgången till hållbar och hälsosam mat stödjas genom socialförsäkringsprogram, som faller under federala och regionala myndigheters delade befogenheter.

En central utmaning som identifierats i de flesta av de livsmedelspolitiska råden är behovet av en oberoende och professionell facilitator . De flesta av de undersökta initiativen har inte någon budget för detta. Även om de flesta av dem är institutionellt ledda och räknar med en budget för att genomföra sina prioriteringar och ibland för att ersätta deltagande, beviljas inte strukturfonder på lång sikt, vilket äventyrar deras varaktighet.

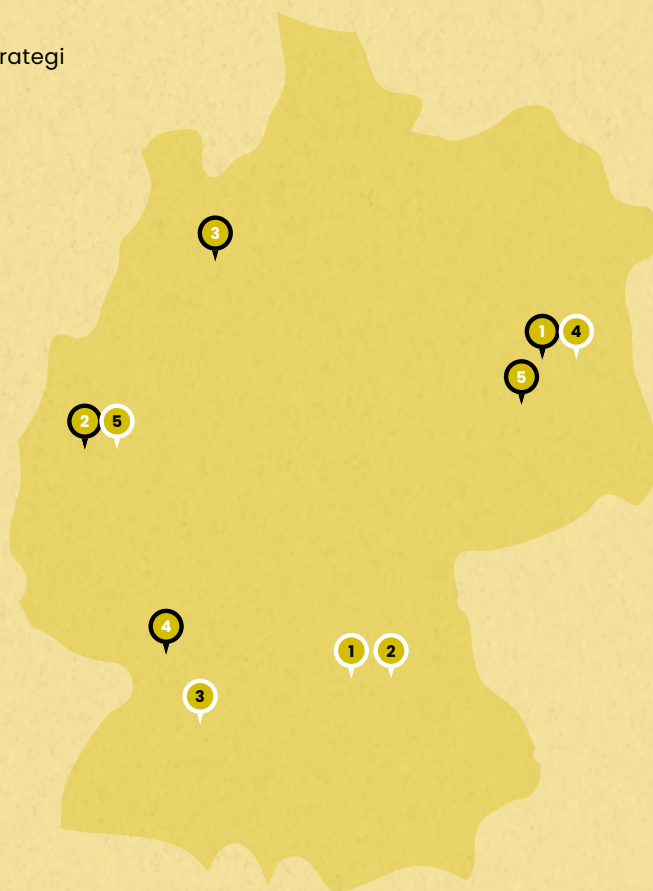

TYSKLAND

POLITIK OCH INITIATIV

1. Ekologisk stad Nürnberg
2. ReProLa
3. Baden-Württemberg Livsmedelsstrategi
4. Berlins livsmedelsstrategi
5. Köln Livsmedelsstrategi

POLICYUTRYMMEN

1. Rådet för livsmedelspolitik Berlin
2. Livsmedelspolitiska rådet Köln
3. Rådet för livsmedelspolitik Oldenburg
4. Matpolitiska rådet Heidelberg
5. Rådet för livsmedelspolitik Brandenburg

1. LANDETS SAMMANHANG

Styrningsstruktur och kompetensfördelning

Tyskland är en förbundsstat som består av 16 delstater. Den statliga makten är uppdelad mellan federationen (*Bund*) och delstaterna (*Länder*), baserat på den tyska konstitutionen. Därigenom har delstaterna fått långtgående befogenheter att styra landet. Varje delstat har sin egen konstitution, lagstiftande församling och administrativa organ. Dessutom deltar delstaterna genom förbundsrådet (*Bundesrat*) i beslutsfattandet på federal nivå och samordnar sina åtgärder genom s.k. ministerkonferenser. En tredje förvaltningsnivå utgörs av kommunerna (*Städte/Gemeinden*) och *landstingen* (*Landkreise*) - gemensamt kallade Kommunen. Dessa har rätt till självstyre i kommunala angelägenheter, samtidigt som de konstitutionellt utgör en del av de stater där de är baserade.

Kompetensfördelningen inom området livsmedelssystem och nutrition är mycket komplex med ansvarsområden som inte bara är fördelade vertikalt mellan de olika förvaltningsnivåerna, utan även horisontellt mellan ministerier och avdelningar (som i sin tur är organiserade på olika sätt i olika delstater). Delstaterna har viktiga kompetenser inom jordbruk, markanvändning, miljöskydd, utbildning, kost/hälsa och konsumentskydd. Mer samordnade åtgärder för livsmedelssystem som sträcker sig över och integrerar dessa områden är en nyare och fortfarande ojämn utveckling. Kommunernas engagemang i politiken för livsmedelssystem är också en nyare utveckling som till stor del drivs av åtgärder från det civila samhället och framväxten av livsmedelspolitiska råd (se vidare nedan).

Särskilt framträdande är åtgärder inom området kommunala måltider, inklusive skolor, daghem och äldreboenden, till stor del inriktade på övergång till mer ekologisk mat, förstärkning av regionala strukturer för värdeskapande (t.ex. skapande av nya marknader, distributionskanaler och marknadsföringsåtgärder), hållbar markanvändning (t.ex. skydd av jordbruksmark, fastställande av sociala/miljömässiga kriterier för uthyrning), näringslära, stöd till stadsodling och initiativ för att minska matsvinnet.

Livsmedelsrelaterade problem

Den tyska livsmedelsmarknaden domineras av stora detaljhandelsföretag och är mycket koncentrerad, där de fyra största detaljhandelsgrupperna kontrollerar tre fjärdedelar av marknaden.¹³ Medan nystartade företag och innovativa distributionskanaler blomstrar i städer som Berlin och Köln, är de

¹³ *Lebensmittel Praxis*, 5/2023.

utom räckhåll för många över hela landet. Bondens marknad domineras till stor del av försäljare (snarare än producenter) och konventionella produkter, medan de som erbjuder regional, ekologisk och hantverksmässigt producerad mat är få, geografiskt utspridda och oöverkomliga för många. Den socioekonomiska ojämlikheten och matfattigdomen ökar och är en central faktor bakom ohälsosamma kostvanor och relaterade icke-smittsamma sjukdomar.¹⁴

Den ekologiska produktionen i landet är låg och står för mindre än 10% av den yta som används för jordbruksproduktion.¹⁵ Merparten av det ekonomiska stödet går fortfarande till konventionellt jordbruk, och det finns många utmaningar för ekologiska producenter och för dem som vill övergå till mer hållbara metoder. En stor utmaning är tillgången till prisvärd mark för unga jordbrukare, samt den stadiga minskningen av jordbruksmark,¹⁶ särskilt i (peri)urbana områden. Samtidigt står många gårdar inför nedläggning på grund av svårigheter att hitta efterträdare.

Nationell livsmedelsstrategi

I januari 2024 antog den federala regeringen sin första nationella livsmedels- och näringsstrategi.¹⁷ Input till strategin har sökts genom samråd med olika intresse- och expertgrupper (inklusive den privata sektorn, den akademiska världen och civilsamhället) samt genom så kallade "medborgardialoger". Det övergripande målet med strategin är att göra det så enkelt som möjligt för alla att äta hälsosamt och hållbart. Centrala aspekter är skapandet av hälsosamma livsmedelsmiljöer och tillgången till hälsosam mat för missgynnade och marginaliserade befolkningsgrupper.

2. FOOD POLICY COUNCILS PÅ FRAMMARSCH I TYSKLAND: ATT SÄTTA LIVSMEDELSSYSTEM PÅ AGENDAN FÖR LOKALA MYNDIGHETER

Livsmedel och nutrition har i stort sett varit frånvarande på den politiska agendan för lokala myndigheter, särskilt kommunala myndigheter, i Tyskland. Denna situation har börjat förändras under de senaste åren och kommunerna inser i allt högre grad behovet av att proaktivt forma livsmedelssystemet på lokal nivå på ett sätt som bevarar miljön, främjar befolkningens hälsa och bidrar till den lokala ekonomin. Flera kommunala förvaltningar har börjat integrera mat och näring i sina agendor, avsatt medel för detta och inrättat nya befattningar

¹⁴ FIAN Tyskland. *Ernährungsarmut i Tyskland*. Se även: *Gutachten des Wissenschaftlicher Beirat für Agrarpolitik, Ernährung und gesundheitlichen Verbraucherschutz (WBAE) beim BMEL*, Juni 2020.

¹⁵ Se Umweltbundesamt, 2023. *Ökologischer Landbau*.

¹⁶ Enbart för bebyggelse och vägar/transporter går i genomsnitt 54 hektar jordbruksmark förlorad varje dag. Se även: BMEL, *Landwirtschaftliche Flächenverluste*.

¹⁷ Se: BMEL, 2024. *Gutes Essen für Deutschland: Ernährungsstrategie der Bundesregierung*.

och enheter (t.ex. BERLIN och KÖLN). Flera av dem har, eller håller på att, utveckla lokala livsmedels- och nutritionsstrategier.

En central faktor i denna ökade medvetenhet och handling från kommunernas sida har varit den kraftiga ökningen av och de ihärdiga insatserna från lokala, samhällsdrivna råd för livsmedelspolitik (FPC). I likhet med de livsmedelspolitiska råden i Nordamerika inrättades de första livsmedelspolitiska råden 2016 i KÖLN och BERLIN, följt av OLDENBURG. Sedan dess har FPC:er vuxit fram i en otrolig takt i hela Tyskland. I skrivande stund har mer än 60 FPC:er etablerats, främst på kommunal nivå men även på regional/delstatsnivå.¹⁸

Kärnan i arbetet med livsmedelspolitiska råd är att skapa medvetenhet om behovet av lokala livsmedelspolitiska åtgärder som tar itu med de obalanser och orättvisor som finns i det globala livsmedelssystemet, och att skapa ett utrymme för socialt deltagande i utformningen av livsmedelspolitiken (utövande av livsmedelsdemokrati).

De livsmedelspolitiska råden i Tyskland är till stor del initiativ från det civila samhället som står utanför den formella myndighetsstrukturen. Många har ändå utvecklat starka band med sina lokala myndigheter och har lyckats positionera sig som de viktigaste samtalspartnerna när det gäller livsmedel och nutrition. Det institutionella erkännande och stöd som de livsmedelspolitiska råden åtnjuter gäller både deras rådgivande funktion/expertis och deras roll som en plattform för dialog mellan ett brett spektrum av aktörer och för att föra in medborgarnas röster i den politiska sfären.

I de granskade fallen har de mer etablerade livsmedelspolitiska råden alla en god relation med de ansvariga personerna i den offentliga förvaltningen. Samspelet varierar mellan ad hoc- och snarare projektbaserade relationer (BERLIN, BRANDENBURG), regelbundna möten (*jour fixes*), ömsesidigt deltagande i evenemang och arbetsgrupper samt representation av offentliga tjänstemän i FPC:s rådgivande råd (KÖLN) OCH DELTAGANDE AV OFFENTLIGA TJÄNSTEMÄN I FPC SAMT DELTAGANDE AV FPC:S SAMORDNARE SOM RÅDGIVARE I DEBATTER I DEN LOKALA FÖRSAMLINGEN (OLDENBURG).

De fyra FPC:erna får ekonomiskt stöd och politiskt erkännande som en viktig partner, eller till och med rådgivande organ, i fallet Oldenburg, från sin kommun/delstatsregering. FPC i KÖLN, BERLIN och BRANDENBURG har alla spelat en central roll när det gäller att initiera och utveckla lokala livsmedelsstrategier. Kölns LIVSMEDELSSTRATEGI har utvecklats i en process i det civila samhället under ledning av FPC och antogs sedan – utan några ändringar – av stadsförsamlingen som

¹⁸ The [Network of Food Policy Councils](#) ger en översikt över FPC:er i Tyskland, Österrike, Italien, Schweiz, Nederländerna och Luxemburg.

en plan för den offentliga politiken för livsmedelssystem. När det gäller Berlin har många av de rekommendationer som lagts fram av FPC också letat sig in i BERLINS LIVSMEDELSSTRATEGI. OLDENBURGS LIVSMEDELSPOLITISKA RÅD HÅLLER FÖR närvarande på att utarbeta en lokal livsmedelsstrategi. De lokala livsmedelspolitiska rådets nyckelroll, och det ekonomiska stödet till dem, erkänns också i livsmedelsstrategin för delstaten BADEN-WÜRTTEMBERG.

Det nyare FPC HEIDELBERG BEFINNER SIG fortfarande i fasen att etablera relationer med stadsförvaltningen – en uppgift som för många FPC:er är utmanande i ett tidigt skede på grund av avsaknaden av en utsedd kontaktpunkt som hanterar ämnet inom den offentliga förvaltningen.

De livsmedelspolitiska råden är huvudsakligen aktiva på kommunal nivå (ibland på länsnivå), och deras främsta samtalspartner är därför den kommunala regeringen. I takt med att FPC-rörelsen växer har regionala nätverk eller föreningar, formella och informella, mellan de olika FPC:erna etablerats på delstatsnivå. Ett sådant exempel är FOOD POLICY COUNCIL BRANDENBURG, som beskriver sig självt som ett "Council of Councils". Dessa nätverk/föreningar är både platser för utbyte, lärande och ömsesidigt stöd och platser för påverkansarbete på delstatsnivå.

I mars 2023 har ett rikstäckande nätverk av livsmedelspolitiska råd formaliserats och börjar fungera som en samtalspartner för den federala nivån.¹⁹ Steg för steg har alltså en struktur byggts upp – driven av civilsamhället och medborgarna själva – för att förändra livsmedelssystemen nedifrån och upp, genom att vidta åtgärder på lokal nivå och påverka politiken från lokal till nationell nivå.

3. STRUKTUR, DELTAGANDE, BESLUTFATTANDE

De livsmedelspolitiska råden i Tyskland har olika strukturella former. En modell är att ha ett fast antal platser för representanter från olika delar av samhället (som ett rundabordssamtal). OLDENBURG FOOD POLICY COUNCIL består till exempel av cirka 70–80 (frivilliga) medborgare, som är organiserade i en vald styrkommitté med 9–15 medlemmar från civilsamhället, den privata sektorn, den akademiska världen, lokalpolitiken och förvaltningen. Styrkommitténs medlemmar väljs under ett möte där alla medborgare i Oldenburg är inbjudna. Detta organs roll är att företräda samhällets intressen i den lokala politiken och att främja dialogen mellan dessa olika grupper. FPC arbetar dessutom genom arbetsgrupper som genomför konkreta aktiviteter och som är öppna för alla intresserade samhällsmedborgare att ansluta sig till.

¹⁹ Netzwerk der Ernährungsräte. Nätverket för [Ernährungsräte ist gegründet!](#)

Andra matpolitiska råd, som i Berlin och Heidelberg, är organiserade i mycket öppna strukturer, där i princip alla som är intresserade av ämnet kan delta. Människor engagerar sig som medborgare (i personlig kapacitet) snarare än som företrädare för särskilda sektorer, grupper eller institutioner.

Någonstans däremellan ligger FPC Köln. Den har också en ganska öppen struktur där intresserade samhällsmedlemmar, men även representanter från civilsamhällesorganisationer eller offentlig förvaltning, kan gå med i arbetsgrupper om specifika ämnen. Samtidigt har FPC ett rådgivande råd som består av cirka 30 personer som representerar de olika politiska partierna, den offentliga förvaltningen, jordbrukare, initiativ från det civila samhället, tillverkande hantverk/industri etc. Rådet sammanträder cirka två gånger per år (parallellt med generalförsamlingen) för att diskutera specifika frågor av intresse. Det spelar dock ingen viktig roll i det dagliga arbetet (har ingen beslutanderätt) och är till stor del en reminiscens av FPC:s tidigare struktur, som kännetecknades av ett viktat deltagande. Dess medlemmar ansluter sig till rådet på inbjudan av FPC.

Alla de granskade livsmedelspolitiska råden har ett öppet utrymme där intresserade samhällsmedlemmar, liksom aktörer inom den privata sektorns livsmedelssystem, kan engagera sig. Det finns i allmänhet inget behov av att deklarerat var man kommer ifrån eller vilka intressen man företräder. Risken för att andra grupper, till exempel högerextrema grupper eller företag, ska ta sig in i dessa utrymmen uppfattas, åtminstone för närvarande, inte som betydande. Eftersom dessa utrymmen inte fattar några politiska beslut ses de inte heller som utrymmen som är värda att underminera/kooperera. Dessutom finns det en tydlig förståelse för dessa utrymmen som utrymmen för civilsamhället i allmänhetens intresse med en tydlig handlingsinriktning.

Det öppna förhållningssättet till deltagande innebär inte automatiskt att olika delar av samhället, inklusive missgynnade och marginaliserade grupper, är representerade i dessa utrymmen. Alla granskade kommunala råd för livsmedelspolitik identifierar sig själva och sina medlemmar som i huvudsak vita, med akademisk bakgrund och kvinnor. Det är en utmaning att hitta format som verkligen är deltagande och inkluderande.

Medvetna ansträngningar görs för att hitta sätt att nå ut till andra grupper i samhället. Ett sätt att göra detta är att hålla (öppna) möten i mindre privilegierade stadsdelar och översätta material och workshops till andra språk (t.ex. turkiska och arabiska). Resurserna tillåter dock sällan att sådana insatser genomförs konsekvent. Ett annat sätt att involvera/ta del av marginaliserade gruppers perspektiv är genom gemensamma aktiviteter, t.ex. trädgårdsarbete och matlagning, snarare än genom "hypotetiska intellektuella debatter". Samtal som förs i sådana sammanhang flödar informellt tillbaka in i organisationen, dock inte på ett strukturerat sätt. Att involvera livsmedelsproducenterna själva är också en utmaning för FPC i städerna på grund av olika scheman och geografiskt avstånd.

I de råd som är organiserade i en representativ/rundabordsstil är representationen vanligtvis i enlighet med breda sociala kategorier (t.ex. civilsamhällesorganisationer, den akademiska världen, den privata sektorn, den offentliga förvaltningen) snarare än specifika platser som är reserverade för grupper som påverkas av osäker livsmedelsförsörjning och undernäring och/eller i missgynnade situationer (t.ex. låginkomstgrupper, migranter/flyktingar, ensamstående mödrar). Det finns dock ett pågående samarbete, t.ex. i Oldenburg, med arbetslöshetsinitiativ, självhjälpsgrupper och grannskapsföreningar för att stärka deras engagemang och införliva deras frågor.

När det gäller beslutsfattandet används olika, delvis mycket innovativa metoder, som också beror på vilken typ av struktur som används. Genomgående strävar man efter att inkludera aktiva deltagare i beslutsfattande kretsar och att agendan/riktningen för det livsmedelspolitiska råd som bildas underifrån ska drivas av samhällsmedlemmarna. I KÖLN UTVIDGAS till exempel **den** formella (valda) styrelsen till att omfatta representanter från varje tematisk arbetsgrupp, så att dessa aktivt kan delta i det strategiska beslutsfattandet.

4. SYSTEMISKT TILLVÄGAGÅNGSSÄTT OCH TRANSFORMATIV KARAKTÄR

De livsmedelsstrategier som granskats är i allmänhet utformade på ett holistiskt sätt som tar ett tvärgående perspektiv på livsmedelssystemet från produktion till avfallshantering av livsmedel. Det finns en tydlig inriktning mot mer lokaliserade/regionala och hållbara produktions- och distributionskretsar och hälsosamma dieter som är tillgängliga för alla. Livsmedel och nutrition ses som sektorsövergripande frågor, där hälso- och miljöfrågor måste hanteras på ett integrerat sätt mellan olika myndigheter.

Ett centralt fokus för lokala myndigheter (statliga och kommunala) har varit gemensam catering. Tanken är att göra dessa mer hälsosamma och hållbara på samma gång, främst genom att öka andelen ekologiskt producerad mat. Detta görs genom en rad olika åtgärder, från utbildningsprogram och certifieringssystem till översyn av kriterierna för offentlig upphandling. Det är önskvärt att inkludera regionalitetskriterier i modellkontrakt för offentlig upphandling, men många fruktar rättsliga konsekvenser på grund av EU:s konkurrensregler. Vissa regeringar, till exempel Baden-Württemberg, har hittat innovativa sätt att kringgå de restriktioner som EU infört genom att avgränsa regionala produkter och främja regionala kvalitetsmärken för att motivera förmånsbehandling. De fungerar därmed som modeller för andra delstater och kommuner.

Ett annat viktigt område där vissa lokala myndigheter – till exempel Nürnberg Metropolitan Region (REPROLA), KÖLN OCH I VISS MÅN BADEN-WÜRTTEMBERG – vidtar åtgärder är frågan om hållbar markförvaltning i kombination med åtgärder för

att främja regionalt värdeskapande och marknadsstrukturer. Kärnan i detta är bevarandet av jordbruksmark och ändring av arrendekriterier för att göra användningen av sådan mark mer hållbar och inriktad på regionala marknader. Sammantaget är den sociala rättvisedimensionen inte lika framträdande som miljö- och hälsofrågor. I offentlig upphandling har social rättvisa fått mindre uppmärksamhet i ansträngningarna att använda detta som ett verktyg för en bredare omställning av livsmedelssystemen. Kriterierna prioriterar inte (uttryckligen) småskaliga producenter, anständiga arbetsvillkor och rättvisa priser,²⁰ och det ges inte heller något konkret stöd för att göra det möjligt för små producenter och försäljare att få tillgång till offentliga program. Att säkerställa tillgång till hälsosam mat för alla är visserligen kärnan i alla livsmedelsstrategier, men de åtgärder som krävs för att göra detta och ta itu med de strukturella hinder som låginkomsttagare och andra missgynnade och marginaliserade grupper möter står sällan i centrum för de föreslagna åtgärderna.

Lokala myndigheters åtgärder för att få till stånd en övergång till mer hållbara produktionsmetoder sker till stor del genom positiva incitament snarare än genom lagstiftning (t.ex. ekomodellregioner i BADEN-WÜRTTEMBERG). På samma sätt ska hälsosamma matvanor i stor utsträckning uppnås genom främjande åtgärder – först och främst genom näringslära samt förändringar i kommunala cateringföretag. Inga exempel hittades på lagstiftningsåtgärder för att i grunden omforma livsmedelsmiljön, t.ex. förbud mot marknadsföring till barn/ungdomar eller försäljning av ultraprocessade produkter i närheten av skolor.

När det gäller de livsmedelspolitiska råden utgår dessa till stor del från perspektivet om matsuveränitet som erkänner behovet av en radikal omvandling (*Ernährungswende*) bort från det globala livsmedelssystemet till lokala livsmedelssystem där människor har större kontroll över sin mat. Detta perspektiv återspeglas i de livsmedelsstrategier eller kravkataloger som presenteras för lokala myndigheter. I sin verksamhet tar de livsmedelspolitiska råden ofta upp element från livsmedelsstrategierna för att skapa "modellupplevelser" som sedan kan tas upp av den lokala regeringen. Som exempel kan nämnas "Star Kita" i KÖLN ELLER "Food Campus" i BERLIN. Även om dessa konkreta projekt för att främja omställningen av livsmedelssystemen är viktiga finns det också en tydlig insikt om att det krävs strukturella förändringar som måste komma från regeringen för att åstadkomma en verklig vändning.

5. VIKTIGA RESULTAT OCH UTMANINGAR

Sammanfattningsvis kan man säga att ett centralt resultat av de livsmedelspolitiska råden har varit att ämnet har förts upp på de lokala regeringarnas dagordning och att man har skapat medvetenhet om behovet av att förän-

²⁰ Bortsett från vissa krav på att vissa produkter ska vara märkta med rättvis handel.

dra livsmedelssystemet på lokal nivå. Denna drivkraft från civilsamhället har gått hand i hand med viktiga politiska åtaganden från lokala regeringar, där de gröna verkligen har varit en drivande men inte den enda politiska kraften i detta. Över hela landet har lokala livsmedelsstrategier antagits eller håller på att utvecklas, vilket ger den politiska riktningen.

En annan central framgång har varit att det har skapats särskilda avdelningar och befattningar inom offentliga förvaltningar, med en budget avsatt för ämnet. Detta är avgörande för att främja genomförandet av livsmedelsstrategier på ett samordnat och systematiskt sätt inom olika myndigheter. Att ha en person eller till och med en avdelning som är dedikerad till ämnet underlättar också avsevärt kommunikationen med civilsamhället.

Skapandet av plattformar över hela landet där olika civilsamhällesinitiativ, intresserade samhällsmedlemmar och andra aktörer inom livsmedelssystem samlas för att utbyta erfarenheter och tillsammans påverka politiken är ytterligare en viktig framgång och förutsättning för att bygga upp demokratiska lokala livsmedelssystem. Till detta kommer de många konkreta och innovativa aktiviteter som genomförs av lokala myndigheter och FPC:er, ofta i samarbete med andra lokala aktörer, för att förändra livsmedelssystemen nedifrån och upp.

Dessa framgångar är anmärkningsvärda med tanke på den låga uppmärksamhet som ämnet fick för bara ett decennium sedan och det faktum att det inte är en traditionell kompetens för lokala myndigheter i Tyskland. Men även om det finns många inspirerande exempel finns det fortfarande många lokala myndigheter som inte har införlivat ämnet i sin agenda eller gjort det till en prioritet. Att medvetandegöra och bygga upp kompetensen inom de lokala myndigheterna är därför fortfarande en viktig uppgift på många håll.

Även bland de regeringar som har fört upp livsmedel och nutrition på sin agenda är det få som har prioriterat ämnet på ett sätt som har möjliggjort en betydande och säker (flerårig) budget. Begränsningar och osäkerhet i fråga om mänskliga och ekonomiska resurser, men också brist på teknisk kapacitet (för ett nytt och komplext ämne), har gjort det svårt att omsätta de ambitiösa strategierna i strukturella åtgärder. Sammantaget tenderar det att finnas ett starkt fokus på projekt medan programmatiska och strukturella förändringar förblir få.

Även om vissa lokala myndigheter har tagit fram konkreta handlingsplaner (Nürnberg Metropolitan Region – REProLA) och tidsbundna mål som att öka andelen ekologiska livsmedel i skolmåltider (t.ex. BERLIN), andelen ekologisk produktion (t.ex. BADEN-WÜRTTEMBERG) eller båda (t.ex. NÜRNBERG), är bindande åtaganden fortfarande undantag och tenderar att vara begränsade till specifika områden och dimensioner snarare än att löpa över livsmedelsstrategin som helhet (dvs. en tydlig tidsbunden handlingsplan för att uppnå alla nödvändiga förändringar).

Det finns också alltid en risk för ett regeringsskifte som kan leda till att de politiska prioriteringarna (som i Berlin) och därmed finansieringen förändras. Detta gör det svårt att etablera mer permanenta strukturer och program. Förutom frågan om långsiktigt politiskt och finansiellt engagemang finns det också interna hinder – både i form av stelbenta strukturer och personlig motivation bland offentliga tjänstemän – som kan försvåra ansträngningarna att i praktiken tillämpa en sektorsövergripande strategi.

Att hantera den offentliga förvaltningens långsamma tempo, bristande insyn och byråkratiska hinder kan vara en källa till frustration för civilsamhället och medborgare som är angelägna om att vidta åtgärder. En annan utmaning som vissa FPC:er tar upp är att finansiering ofta är kopplad till projektarbete, vilket kan leda till att sådant prioriteras framför tidskrävande påverkansarbete. Närheten mellan Food Policy Councils och lokala myndigheter, som i princip är önskvärd, kan ibland också leda till en sammanblandning av roller när uppgifter delegeras till FPC eller civilsamhället (som "experten") i stället för att staden/kommunen tar på sig ansvaret.

PORTUGAL

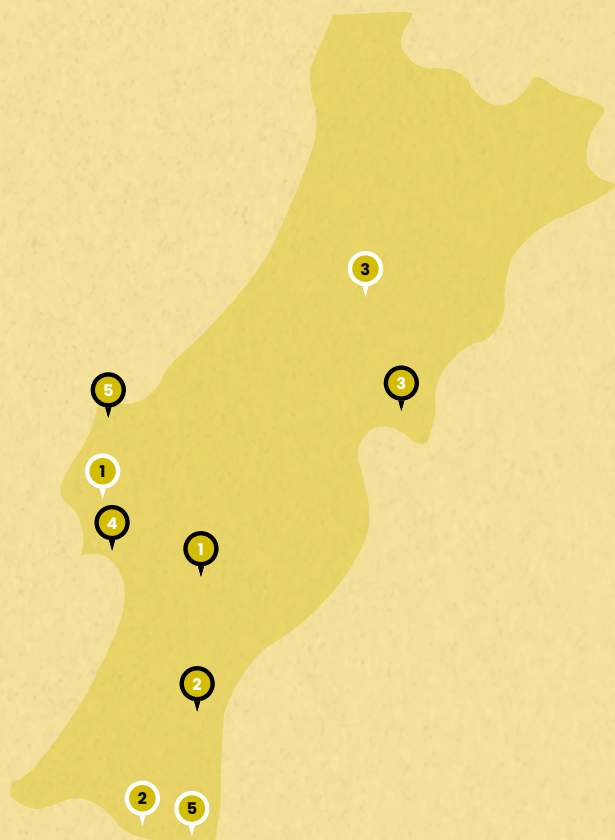
POLICYER OCH INITIATIV

1. Torres Vedras skolmatsprogram
2. Hållbara livsmedelssystem Algarve
3. Landsbygdsutveckling São Pedro do Sul
4. Funchal livsmedelsstrategi
5. Tavira Promotion Medelhavsdiet

POLICYUTRYMMEN

1. Montemors livsmedelsstrategi
2. Mértola Livsmedelsnätverk
3. Ecoregionen Idanha-a-Nova
4. FoodLink
5. Samförvaltningskommitté Peniche

1. LANDETS SAMMANHANG

Styrningsstruktur och kompetensfördelning

Den portugisiska förvaltningen är organiserad i ett system med flera nivåer, där centralregeringen har den högsta auktoriteten och ansvaret för nationell politik, lagar och förordningar. Under ledning av premiärministern och ministerrådet övervakar centralregeringen olika ministerier, byråer och offentliga enheter som är dedikerade till specifika sektorer som hälsa, miljö, utbildning, transport, rättvisa och finans. Dessa organ arbetar tillsammans för att genomföra politiken och leverera offentliga tjänster till samhället.

Administrativt är Portugal indelat i 18 distrikt på fastlandet och två självstyrande regioner, ögrupperna Azorerna och Madeira, som fungerar som viktiga organisatoriska enheter för flera funktioner, inklusive valkretsar. I distrikten finns 308 kommuner och 3.091 församlingar, som är avgörande för lokal service och styrning. Sedan 2018²¹ pågår en viktig process för överföring av befogenheter från nationell nivå till kommunerna inom områdena utbildning (förvaltning av skolor, inklusive skolmatsalar), hälso- och sjukvård, bostäder och annat. Detta har varit en utmanande process, där flera kommuner har gjort motstånd på grund av brist på motsvarande medel för att kommunerna ska kunna ta sitt nya ansvar. Trots decentraliseringsprocessen fortsätter dessutom de lokala handlingsmöjligheterna att möta flera regionala och nationella juridiska begränsningar.

Portugals politiska landskap är ogenomskinligt och har sina rötter i en korporativistisk tradition av offentlig förvaltning och förtroendeskapande som gynnar insiderekretsar och begränsar allmänhetens deltagande.²² Detta leder till att individer kringgår formella förfaranden för att påverka politiska resultat. Bristen på analytisk förmåga förvärrar problemet, vilket leder till en överbetoning av administrativa roller och ett beroende av ministerkabinetten för policyformulering. Följaktligen uppstår negativa uppfattningar om att deltagandeprocessen är byråkratisk, saknar förtroende och är proforma, främst baserad på offentlig samråd. I allmänhet finns det en brist på förtroende för resultaten av deltagandet i dessa policyskapande processer. Historiskt sett har Portugal haft ett högt valdeltagande och en låg grad av aktivt medborgardeltagande och engagemang. Detta har påverkats av en diktatur som varade i 48 år och upphörde för bara 50 år sedan.

21 Ramlag om överföring av befogenheter till lokala myndigheter och mellankommunala enheter (lag 50/2018).

22 Young och Staronova. 2018. Politiskt beslutsfattande i Portugal. International Centre for Policy Advocacy. Calo uste Gulbenkian-stiftelsen.

Livsmedelsrelaterade problem

I Portugal omfattar de livsmedelsrelaterade problemen främst otrygg livsmedelsförsörjning och utmaningar relaterade till låg inkomst, dåliga kostvanor och otillräcklig näring. Mellan 2020 och 2022 upplevde över 12 % av den portugisiska befolkningen måttlig eller allvarlig osäker livsmedelsförsörjning.²³

Osäker livsmedelsförsörjning drabbar särskilt låginkomsttagare, ensamstående föräldrar och stora familjer, arbetande fattiga, kvinnor, äldre och invandrare. Arbetslöshet samt låga löner och utbildningsnivåer bidrar till detta problem, vilket gör det svårt för människor med begränsade resurser att ha råd med näringsriktig mat och en balanserad kost.²⁴

Dåliga kostvanor i samband med förändringar i traditionella kostvanor har också framstått som ett stort problem. Även om medelhavsdieten ofta förknippas med en hälsosam kost, som kännetecknas av konsumtion av färska grönsaker, spannmål och olivolja och måttlig konsumtion av kött eller fisk, är Portugal tydligt på väg bort från detta kostmönster: cirka 57% av befolkningen är överviktiga eller feta och när det gäller matvanor äter en av två portugiser inte den mängd grönsaker eller frukt som rekommenderas av Världshälsoorganisationen.²⁵ Portugal är också ett av de EU-länder som har det största ekologiska fotavtrycket från livsmedel²⁶ och höga nivåer av matavfall.²⁷

Portugal har ett särskilt nationellt program för livsmedelsbistånd och tillhandahåller stödmat till medborgare med bevisade ekonomiska svårigheter. Programmet har bedömts som viktigt och nödvändigt och förbättringar har gjorts under årens lopp, bland annat har matens näringsmässiga kvalitet förbättrats. Programmet drivs dock utifrån ett välgörenhetsperspektiv och är otillräckligt för att täcka behoven hos de många grupper som inte har tillgång till mat. Skillnaden mellan stad och landsbygd är också en faktor som påverkar tillgången till och priset på livsmedel. I vissa landsbygdsregioner leder den begränsade tillgången till färska och prisvärda livsmedel till ett överdrivet beroende av vissa typer av produkter.

Familjejordbruk spelar en avgörande roll för att trygga livsmedelsförsörjningen och mångfalden i kosthållningen. På familjejordbruken är en stor del av produktionen avsedd för självkonsumtion, särskilt medelhavsgrödor som frukt, grönsaker, vin och olivolja. Överskottet delas ofta med den utvidgade famil-

23 FAO. *The State of Food Security and Nutrition in the World 2023*.

24 Cooreia, Santos, Camolas. 2018. *Acta Portuguesa de Nutrição*.

25 Lopes et al. 2017. Inquérito Alimentar Nacional e de Atividade Física: IAN-AF 2015-2016: relatório de resultados 2017. Porto: Universidade do Porto.

26 Galli et al. 2020. *Sustainable food transition in Portugal: Assessing the Footprint of dietary choices and gaps in national and local food policies*. *Science of The Total Environment*.

27 Baptista et al. 2012. *Do campo ao garfo. Desperdício alimentar em Portugal*.

jen och nära grannar eller går in i korta livsmedelskretslopp. Ironiskt nog är portugisiska familj jordbrukare en av de yrkesgrupper som är mest utsatta för fattigdom.²⁸ Trots en ökning under de senaste åren ligger den genomsnittliga månadsinkomsten för jordbrukare och anställda inom jordbruk, fiske och skogsbruk fortfarande nära fattigdomsgränsen.²⁹

Nationell livsmedelsstrategi

Den nationella strategin för livsmedels- och näringstrygghet (ENSANP) godkändes av ministerrådet 2021. Den faller under ansvarsområdet för det nationella rådet för livsmedels- och näringstrygghet (CONSANP), som inrättades 2018 som en interministeriell plattform, som ger möjlighet att samråda med organisationer i det civila samhället, men på ett *ad hoc*- sätt och utan några kriterier för att skapa balans mellan representativa grupper.

ENSANP är strukturerat i fyra strategiska axlar: 1) integrering av policyer och styrning, 2) tillgodose utsatta gruppers behov och samtidigt främja hälsa och nutrition, 3) effektiv funktion i livsmedelskedjan och 4) effektiv kommunikation. ENSANP utvecklades som en paraplystrategi för att integrera och anpassa sig till andra nationella och internationella policyer, planer och program.

Inrättandet av både CONSANP och ENSANP påverkades i hög grad av dagordningen för rådet för livsmedelsförsörjning i gemenskapen av portugisisktalande länder (CPLP). I praktiken fungerar de dock för närvarande inte effektivt. Bland annat finns det en akut brist på engagemang från det civila samhället utöver *ad hoc*-samråd, kyllig intersektionalitet och avsaknad av en bred och representativ diagnos av livsmedelsförsörjningen i landet.

2. DELTAGANDE, MÅLGRUPPER, BESLUTFATTANDE

Målen för de analyserade policyerna och policyområdena kretsar ofta kring att främja hållbara livsmedelsmetoder, stödja lokala ekonomier, minska matsvinnet, öka medvetenheten och utbilda om livsmedelsfrågor, samtidigt som individerna får möjlighet att göra hälsosammare och mer hållbara livsmedelsval. Vissa policyer och policyområden initieras av lokala myndigheter, medan andra växer fram organiskt som kollektiva processer från andra evenemang eller arbetsgrupper. De flesta av dem använder en deltagarbaserad metod som omfattar representation från och samarbete med olika sektorer, inklusive den akademiska världen, forskningsinstitutioner, företrädare för den offentliga förvaltningen, privata företag, organisationer i

28 Diogo et al. 2021. *A pobreza em Portugal: trajetos e quotidianos*. Fundação Francisco Manuel dos Santos. Lisboa.

29 ESAV, ACTUAR, CNA e DGADR. 2021. *Contributos da agricultura familiar para a promoção de sistemas alimentares e dietas sustentáveis*.

det civila samhället, skolsamhällen, jordbrukare och andra lokala producenter. Delat beslutsfattande eftersträvas med styrmodeller som sträcker sig från kommunfullmäktige till samordningskommittéer, lokala nätverk och operativa grupper.

Matstrategin för MONTEMOR (*Semear em Montemor - Estratégia Alimentar*, SMEA) och det nätverk som är knutet till den startade 2017 som en arbetsgrupp inom ramen för Lokal Agenda 21. Två år senare ägde en intensiv deltagandeprocess rum för att tillsammans skapa SMEA-strategin, en process som hade tekniskt stöd från Évoras universitet. Alla lokala aktörer som deltog i processen undertecknade ett åtagande om att gemensamt genomföra strategin, och ett lokalt nätverk för genomförandet bildades. Genomförandet av de strategiska pelarna är uppdelat mellan kommunala enheter och lokala organisationer/projekt och andra aktörer som ingår i nätverket.

Inom ramen för projektet SUSTAINABLE FOOD SYSTEMS IN THE INTERMUNICIPAL COMMUNITY OF THE ALGARVE (AMAL SAS) bildades arbetsgrupper i var och en av de deltagande skolorna som samlar respektive skolsamhälle, inklusive medlemmar i det kommunala utbildningsrådet (MEC), lärare, föräldrar, elevrepresentanter, kökspersonal och familjejordbrukare. Dessa arbetsgrupper samordnar övervakningen av upphandlingsprocessen för skolmåltider, utvecklingen av utbildningar och aktiviteter för att öka kunskapen om livsmedel. Eftersom de skapades inom ramen för MEC:s befintliga struktur har dessa arbetsgrupper fått institutionell styrka inom det befintliga formella utbildningsstyrningsutrymmet.

Vissa policyer och policyutrymmen initieras av lokala myndigheter, medan andra växer fram organiskt som kollektiva processer från andra evenemang eller arbetsgrupper. I FUNCHAL, till exempel, leds och genomförs livsmedelsstrategin av kommunen i samarbete med lokala aktörer, och arbetet fortsätter eftersom strategin betraktas som ett levande dokument. I Mértola var däremot skapandet av MÉRTOLA FOOD NETWORK (RAM) en mycket organisk process där varje partner tog på sig en roll och bidrog med sina egna aktiviteter och resurser för att genomföra nätverkets mål. För närvarande involverar nätverket flera grupper, inklusive lokala utvecklingsföreningar, sociala/filantropiska organisationer, ett lokalt kooperativ, lokala entreprenörer, skolor och yrkesskolor samt kommunfullmäktige. Det finns också partnerskap med andra organisationer utanför Mértola, bland annat universitet och nationella och internationella nätverk.

SMEA:s (Montemor) styrmodell är ganska intressant: den består av ett fullmäktige (som fungerar som ett forum för diskussion och beslutsfattande där alla medlemmar deltar), en samordningskommitté, fyra operativa grupper (en för varje strategisk axel) och en samordnare för varje grupp. Även om det inte är en juridisk del av de kommunala strukturerna utgör det en integrerad del av den nuvarande politiska agendan. Minst ett årligt möte hålls med alla inblandade partners. Kommunen leder den strategiska axeln för översyn av lokala föreskrifter.

Detta omfattar en översyn av villkoren för offentlig upphandling av skolmåltider för att prioritera inköp av mat från lokala producenter. För de andra axlarna ger kommunen stöd i form av personalresurser, juridisk rådgivning, material och offentlig utrustning. Kommunen har också skapat ett stödkontor för jordbruk med nya tekniska kompetenser som syftar till att främja livsmedelsproduktion i linje med agroekologiska principer och locka fler unga till jordbruket.

3. SYSTEMISKT TILLVÄGÅNGSSÄTT OCH TRANSFORMATIV KARAKTÄR

Alla de analyserade initiativen omfattar idén om en systemomvandling i hela livsmedelssystemet som främjar socioterritoriell sammanhållning och socioekonomisk utveckling, samtidigt som lokalsamhällena stärks och får ökad kapacitet. Tonvikten ligger på att bevara kulturarvet och uppmuntra hållbara produktions- och konsumtionsmetoder, främja traditionella kostvanor och hållbar resursförvaltning. Ett annat gemensamt drag är försöket att återlokalisera livsmedelssystem baserade på kortslutningar för att säkerställa livsmedelsförsörjningen, samt samordningen av livsmedelsrelaterade aktiviteter inom regioner.

De flesta av initiativen främjar agroekologi, agroforestry, ekologisk eller åtminstone ansvarsfull livsmedelsproduktion och konsumtionsmetoder, vilket främjar en balans mellan miljöskydd och socioekonomisk motståndskraft samtidigt som det stimulerar kooperativ och tillförlitlig resurshantering.

Flera av de granskade fallen syftar till att integrera social, ekonomisk, miljömässig och näringsmässig hållbarhet inom utbildningsinstitutioner. De hanterar tillhandahållandet av skolmåltider samtidigt som de stöder lokala ekonomier och hållbara metoder i offentliga skolmatsalar.

4. VIKTIGA RESULTAT OCH UTMANINGAR

De granskade fallen visar på många inspirerande exempel på hur man på lokal nivå kan skapa hållbara och hälsosamma livsmedelssystem. Innovativa lokala policyer har effektivt hanterat skolmåltider, anammat hållbarhet i upphandling och minimerat matsvinnet. De fungerar därmed som modeller för andra regioner, både nationellt och internationellt (t.ex. TORRES VEDRAS). Initiativ för landsbygdsutveckling, som ekoregionen Idanha a Nova, går i spetsen för hållbara metoder, stärker de lokala ekonomierna och bevarar den regionala identiteten. Samtidigt vitaliserar samarbetsprojekt som Tavira de lokala marknaderna och skapar medvetenhet om det traditionella kulturarvet.

Flera politikområden återspeglar ett gräsrotsengagemang för agroekologi, kommunala föreningar och hållbar resurshantering (t.ex. MÉRTOLA). Lokal fysisk

planering och institutionellt engagemang är synliga i mål som t.ex. målet om 15 % hållbar livsmedelsförsörjning i Lissabons storstadsområde FoodLink-nätverket. På havsområdet har en kommitté för samförvaltning i PENICHE skapat en pragmatisk modell för hållbart resursutnyttjande, där ekonomiska fördelar kombineras med miljöskydd.

Integrationen av hälsa och utbildning bidrar till en övergripande förståelse för motståndskraftiga och ansvarsfulla livsmedelssystem hos ungdomar och barn, föräldrar och bredare skolgemenskaper. TORRES VEDRAS PSAE är en viktig modell för att förbättra effektiviteten och den miljömässigt hållbara hanteringen av skolmåltider - utarbeta näringsmässigt balanserade menyer, anta miljökriterier i upphandlingskontrakt, minska matsvinnet, främja den lokala ekonomin och bekämpa fetma hos barn. Kommunen ingår i BioCantina Transfer Network där goda exempel på skolmåltider delas med andra kommuner runt om i Europa.

På samma sätt har AMAL SAS lyckats tillhandahålla lokalt producerade måltider i över hälften av Algarveregionens kommunala skolor, och därigenom bidragit till lokalbefolkningens utbildning, minskat det ekologiska fotavtrycket och stimulerat den lokala ekonomin.

De mest framträdande utmaningarna/begränsningarna i Portugal rör (o) effektivt genomförande av politiken och ledarskapsövergångar. Dessa utgör en risk för kontinuiteten i flera av de granskade initiativen och kräver därför noggranna samarbetsinsatser mellan olika intressen och grupper för att säkerställa att insatserna upprätthålls och förbättras och att de nödvändiga offentliga mänskliga och ekonomiska resurserna finns .

Vissa av initiativen står också inför utmaningar med interna spänningar/skillnader i intressen (t.ex. PENICHE, FOODLINK), engagemang och ledarskap från regeringen, samt frågor om hur man säkerställer "neutral" facilitering av områdena (RAM). Särskilt när det gäller lösa nätverk finns det också utmaningar när det gäller övervakning och ansvarsskyldighet för åtaganden.

En av de största utmaningarna är att genomföra en sektorsövergripande strategi som kopplar samman utbildning, hälsa, social rättvisa, miljö, jordbruk och landsbygdsutveckling. Även om viktiga steg har tagits för att säkerställa sektorsövergripande samarbete och samarbete mellan flera aktörer, är det viktigt att säkerställa att politiken genomförs på ett systematiskt sätt och på flera nivåer. Detta innefattar också att säkerställa en smidig dialog mellan lokala och nationella nivåer, där till exempel beslut om reglering av offentlig upphandling av skolmåltider fattas. Trots utmaningar, såsom den ekonomiska organisationen av den lokala produktionen som anpassar producenternas produktion för att uppfylla matsalskraven och potentiella rättsliga restriktioner, har AMAL SAS-fallet eller TORRES VEDRAS uppnått betydande milstolpar. Faktum är att denna smidiga dialog mellan olika beslutsnivåer är ännu viktigare i

ett land som Portugal, där man för närvarande håller på att överföra befogenheter från nationell nivå till kommunerna.

Även om det ännu inte finns några regionala råd för livsmedelspolitik i Portugal skulle AMAL SAS kunna vara en möjlig inkubator för ett sådant regionalt råd och främja utvecklingen av institutionella ramverk för att säkerställa livsmedelsförsörjningen på kommunal nivå. Initiativet började som ett projekt som leddes av AMAL – en enhet som samlar alla 16 kommuner i Algarveregionen – och har under tiden utvecklat ett program för offentlig upphandling som omfattar 11 intresserade kommuner. Det finns planer på att inrätta ett regionalt råd för livsmedelspolitik som är kopplat till de arbetsgrupper som har inrättats med skolkommuner. För närvarande genomförs ett nytt projekt, Revital Algarve, som syftar till att genomföra nästa steg för att skapa en modell för livsmedelsstyrning i regionen. På samma sätt finns det planer på att inrätta kommunala råd och ett storstadsråd inom ramen för livsmedelsövergångsstrategin för Lissabons storstadsområde (FOODLINK).

De första stegen har också tagits mot att skapa en kommunal livsmedelspolicy i SAO PEDRO DO SUL. Under 2021, som en del av ett nationellt projekt i samarbete med andra kommuner och organisationer i civilsamhället, inrättade kommunfullmäktige en livsmedelsarbetsgrupp med ansvar för att skapa ett kommunfullmäktige med deltagande av lokala aktörer (lokala föreningar, jordbrukare, skolor etc.), som i sin tur skulle utveckla en lokal livsmedelspolicy. På grund av förändringar i kommunledningen har detta initiativ dock ännu inte genomförts.

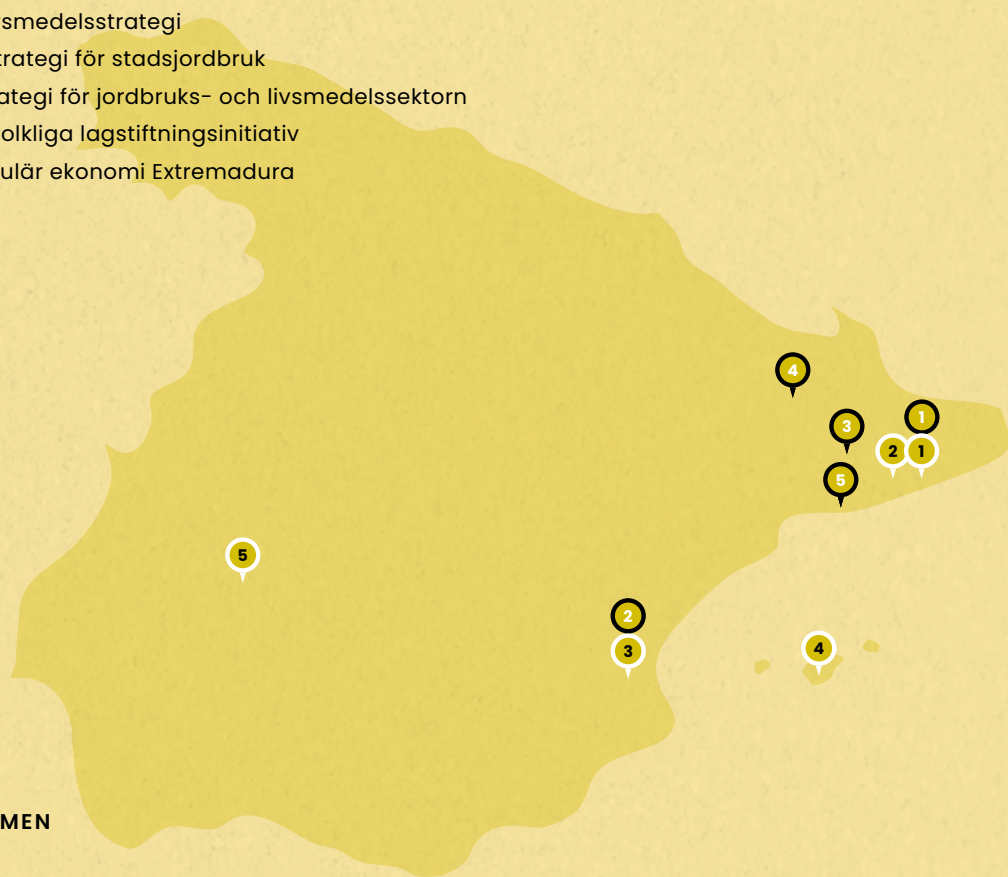
Ytterligare utmaningar är avsaknaden av långsiktig strategisk planering med ett systemperspektiv, tillsammans med ekonomiska och personalmässiga begränsningar som begränsar genomslagskraften och motståndskraften. Bristen på finansiella resurser har lett till ett beroende av extern finansiering, vilket i sin tur innebär att kommunala insatser är projektbaserade med sporadiska insatser. Dessutom utgör den politiska instabiliteten och den högerextrema ideologins frammarsch på nationell nivå ett hot mot de senaste årens ansträngningar att föra upp mat på den politiska agendan, vilket kräver en vaksam och operativ övervakning för att bevara drivkraften.

SPANIEN

POLICYER OCH INITIATIV

1. Barcelonas livsmedelsstrategi
2. Barcelonas strategi för stadsjordbruk
3. Valencias strategi för jordbruks- och livsmedelssektorn
4. Balearernas folkliga lagstiftningsinitiativ
5. Grön och cirkulär ekonomi Extremadura

POLICYUTRYMMEN

1. Agröpolis
2. Valencias kommunala livsmedelsråd
3. Vattenobservatorium Terrassa
4. Zaragoza kommunala livsmedelsråd
5. Skolmatsalar Katalonien

1. LANDETS SAMMANHANG

Styrningsstruktur och kompetensfördelning

Spaniens förvaltningsstruktur uppvisar en nyanserad maktfördelning mellan centralregeringen och de 17 autonoma regionerna (CCAA). Inom områdena jordbruk, fiske och livsmedel sköter staten den ekonomiska planeringen, medan CCAAutövar verkställande och lagstiftande makt för att utforma specifika policyer inom ramen för den statliga lagstiftningen. Ett liknande mönster finns inom hälsosektorn, där staten fastställer allmänna hälsoprinciper och CCAA förvaltar och levererar hälsovårdstjänster, vilket resulterar i olika hälsovårdssystem i olika regioner. Konsumentfrågor följer en delad modell, där staten lagstiftar om grundläggande konsumentskydd och CCAA genomför politik inom sina territorier och säkerställer anpassning till statliga bestämmelser. När det gäller ekologisk omställning är befogenheterna uppdelade, där staten fokuserar på grundläggande lagstiftning för miljöskydd och CCAA utvecklar policyer inom definierade gränser. Det är viktigt att påpeka att denna maktfördelning kan förändras på grundval av ändrade bestämmelser och avtal mellan staten och olika CCAA, och att vissa befogenheter kan delas eller utövas gemensamt genom mellanstatliga samarbetsmekanismer.

Livsmedelsrelaterade problem

Spaniens centrala roll som den största producenten av frukt och grönsaker i Europa, ofta kallat "EU:s växthus", präglas av intensiva jordbruksmetoder. En betydande del av de vintergrönsaker som konsumeras i Europa kommer från solväxthusen i sydöstra Spanien, och 75% av den spanska produktionen går till viktiga europeiska marknader.³⁰ Den här modellen, som exemplifieras av de stora växthusområdena i Almeria, medför dock betydande miljömässiga och sociala utmaningar. Almeria står till exempel inför hot om ökenspridning och vattenbrist, medan miljökonflikter som överflöd av avfall, avskogning och markföroreningar bidrar till betydande påverkan på den biologiska mångfalden och landskapen.³¹

De sociala dimensionerna av detta intensiva jordbruk är lika oroande. Kravet på en stor arbetsstyrka under skördeperioderna har lett till social dumpning, där migrantarbetare får utstå låga löner, osäkra arbetsvillkor, långa arbetsdagar utan ordentlig kompensation för övertid, exponering för bekämpningsmedel och till och med rasistiska attacker.³² Trots Spaniens position som EU:s ledande

³⁰ Ministerio de Industria, Comercio y Turismo (2022). *Estadísticas del comercio exterior español*. DataComex.

³¹ Agronomi (2020). Identifiering av möjligheter att tillämpa den cirkulära ekonomin på intensivt jordbruk i Almeria (sydöstra Spanien). Se även följande: Oort-Alonso, I. (2021). *Miljöeffekterna av växthusjordbruk i Almeria, Spanien*. Foodunfodded.

³² Filigrana-García, Lalana-Alonso, Ramos-Antuñaño & Brigada feminista de observación. (2021). *La situación de las jornaleras en los campos de fresa de Huelva. Informe jurídico*. Jornaleras de Huelva en Lucha.

grönsaksproducent är det fortfarande en utmaning att säkerställa rätten till mat och tillräcklig näring för den egna befolkningen. En studie under 2020–2021 visade att 13,3 procent av de spanska hushållen, cirka 2,5 miljoner människor, upplevde en osäker livsmedelsförsörjning, vilket visar på en växande oro för ojämlig tillgång till näringsrik mat och de därmed sammanhängande hälsomässiga och socioekonomiska konsekvenserna.³³

Nationell livsmedelsstrategi

Det finns ingen nationell livsmedelsstrategi i Spanien som omfattar produktion, distribution och konsumtion av livsmedel. Det finns dock separata relevanta livsmedelsrelaterade strategier, till exempel strategin för digitalisering av jordbruks- och livsmedelssektorn, den nationella strategin för frukt- och grönsakssektorn eller strategin för nutrition, fysisk aktivitet och förebyggande av fetma. Sedan många spanska städer undertecknade **Milanopakten** har flera lokala och regionala förvaltningar utvecklat sina egna livsmedelsstrategier, vilket kommer att beskrivas närmare nedan.

2. DELTAGANDE, MÅLGRUPPER, BESLUTFATTANDE

I Spanien har samarbetet mellan det offentliga och det civila samhället fått en framträdande plats i olika initiativ, särskilt inom livsmedelsstrategier och politiska områden. De granskade fallen främjar inte bara aktiva deltagandeprocesser som är öppna för civilsamhället utan har också ett utmärkande drag – den institutionaliserade representationen av den femfaldiga helixen, inklusive offentliga förvaltningar, den privata sektorn, den akademiska världen och forskning, medborgare och civilsamhällesorganisationer samt media.

Politikområdena, ofta i form av livsmedelspolitiska råd eller strukturer för deltagande, följer vanligtvis en standardstruktur med en plenarsession som huvudorgan, tillsammans med ordförandeskapet, vice ordförandeskapet, sekretariatet, permanenta kommissionen och arbetsgrupper. Utmaningar kvarstår dock när det gäller att säkerställa att marginaliserade grupper deltar på ett inkluderande sätt. Även om initiativ som de kommunala matråden i **VALENCIA**, **BARCELONA** och **ZARAGOZA** eller **VATTENOBSERVATORIET I TERRASSA** har vidtagit åtgärder för att reservera platser för icke-statliga organisationer och enheter som syftar till att representera marginaliserade befolkningsgrupper, är det fortfarande en utmaning att säkerställa adekvat representation. Denna utmaning är särskilt uttalad när man beaktar grupper som är viktiga för att skydda rätten till mat och näring, inklusive hemlösa, socialt utestängda personer, äldre eller migrerande jordbruksarbetare. Trots dessa råds berömvärda

³³ Observatorio del Derecho a la Alimentación de España y Observatorio del Derecho a la Alimentación en América Latina y el Caribe (2018). *El derecho a la alimentación en España. Desafíos y propuestas*. ODA-E.

insatser finns det ett ständigt behov av att ta itu med och övervinna hinder som försvårar en effektiv inkludering av dessa grupper i beslutsprocesser som rör livsmedelspolitiken.

Valet av deltagare i dessa organ är en kritisk aspekt som påverkar inkluderingen och mångfalden i beslutsprocessen. Det är viktigt att balansera makt-dynamiken och ta itu med potentiella intressekonflikter, särskilt när det gäller livsmedelsindustrin. Analysen understryker dock vikten av att civilsamhället representeras med röst och rösträtt, för att motverka livsmedelslobbyn och den privata sektorns inflytande inom livsmedelssystemet. Exempel som VALENCIA och ZARAGOZA FOOD COUNCILS eller TERRASSAS VATTENOBSERVATORIUM utmärker sig genom att prioritera att inkludera röster från enheter och föreningar som förespråkar systemförändringar i livsmedelssystemet snarare än att förlita sig på livsmedelsindustrin.

I de olika fallen fungerar många av dessa utrymmen som en del av lokala myndigheter, med definierade roller inom de kommunala systemen. Beslutsfattandet inom dessa områden är främst konsensusdrivet eller genom enkel majoritet om konsensus visar sig vara svårt att uppnå. Även om deras beslut inte är bindande spelar dessa deltagarstrukturer en roll i utformningen av rekommendationer som ibland implementeras i projekt som diskuteras inom dessa forum.

Sammanfattningsvis kan sägas att de spanska initiativen visar på framsteg i samarbetet mellan det offentliga och samhället, men att det fortfarande finns utmaningar när det gäller att säkerställa en bred representation av marginaliserade grupper. Betoningen på civilsamhällets röster i beslutsfattandet, vilket är tydligt i matråden i VALENCIA och ZARAGOZA, BELYSER potentialen för meningsfull förändring. Även om dessa strukturer för deltagande inte är bindande spelar de en avgörande roll för att påverka politiska rekommendationer och främja ett mer inkluderande och mångsidigt beslutsfattande.

3. SYSTEMISK ANSATS OCH TRANSFORMATIV KARAKTÄR HOS ÄRENDENA

I undersökningen av den transformativa karaktären hos livsmedelspolicyer och strategier i Spanien visar vissa av dem, till exempel BARCELONAS och VALENCIAS LIVSMEDELSSTRATEGIER, PÅ ETT mångsidigt landskap som präglas av initiativ som aktivt styr bort från den globala produktions- och utbytesmodellen för företag. De transformativa strategierna betonar lokala småskaliga producenter, agroekologiska metoder och lokala marknader, och strävar efter radikala förändringar i livsmedelssystemet. För en omfattande omvandling involverar vissa strategier olika aktörer, till exempel småskaliga producenter och olika kommunala förvaltningar som folkhälsa, kultur och handel.

Politiska åtgärder som **BALEARERNAS LAGSTIFTNINGSINITIATIV** OCH **EXTREMADURAS STRATEGI FÖR EN GRÖN OCH cirkulär ekonomi 2030** syftar däremot inte uttryckligen till att förändra livsmedelssystemet, men erkänner behovet av förändring. I initiativet från Balearerna ser man en nödvändig radikal förändring för att undvika negativ påverkan på framtida generationer, medan man i strategin från Extremadura ser livsmedelssystemet som en sektor som ska utvecklas på ett hållbart sätt inom den gröna och cirkulära ekonomin.

När det gäller ekologi, hälsa och social rättvisa omfattar de flesta strategierna åtgärder som kopplar samman olika myndigheter och nivåer. I **BARCELONAS LIVSMEDELSSTRATEGI** BETONAS TILL exempel behovet av att samordna strategier på kommunal, storstadsmässig och regional nivå. **BARCELONAS STRATEGI FÖR STADSJORDBRUK** omfattar initiativ för att främja agroekologi, grönområden och ökat inflytande för lokalsamhället.

I dessa strategier har den offentliga förvaltningen huvudansvaret för genomförandet och skapandet av regelverk för transformativ förändring. I fall som **VALENCIAS** OCH **BARCELONAS LIVSMEDELSSTRATEGIER** innebär dock genomförandet samarbete med medborgare, företag, småskaliga producenter och organisationer i det civila samhället. I **BALEARERNAS INITIATIV** inrättas en rådgivande kommission för nuvarande och framtida generationers välbefinnande.

När det gäller de övergripande målen föreslår de flesta strategierna att man ska främja lokal, ekologisk och hållbar mat, skydda jordbruket i och utanför städerna, främja rättvisa relationer inom livsmedelsförsörjningskedjan och decentralisera makten i livsmedelssystemet. I vissa strategier, som **Popular Legislative Initiative** på **BALEARERNA**, fastställs principer för hållbar utveckling utan att livsmedelsrelaterade strategier specificeras. Den **GRÖNA OCH CIRKULÄRA EKONOMISTRATEGIN EXTREMADURA 2030** syftar till att övergå till en hållbar och cirkulär ekonomi med åtgärder som att främja lokal och ekologisk produktion.

Även om vissa strategier kan ha luckor eller mindre betonade insatser, hinder för en radikal förändring på lokal nivå inkluderar EU:s frihandelsprinciper, som stöder Spaniens producent-exportörmodell, och uppdelningen av befogenheter på nationell nivå, vilket leder till brist på samordning och samstämmighet mellan olika myndighetsnivåer. Dessutom utgör tillgången till betydande resurser, inklusive finansiella, mänskliga och tekniska resurser, en utmaning, vilket bekräftas av strategier som **BARCELONAS STADSJORDBRUK** OCH **BALEARERNAS INITIATIV**. Dessutom finns det politiska risker på grund av den potentiella bristen på långsiktigt engagemang i progressiva mandat, med tanke på att kommunala mandat i Spanien varar i fyra år.

När man navigerar bland Spaniens olika livsmedelpolicyer och strategier framstår initiativ som **BARCELONAS** OCH **VALENCIAS LIVSMEDELSSTRATEGIER** SOM pionjärer, som aktivt styr mot lokala, hållbara och rättvisa livsmedelssystem.

Det direkta engagemanget från civilsamhällets aktörer, samarbete över avdelningsgränserna och fokus på systemförändringar kännetecknar dessa transformativa insatser. Utmaningar, som EU:s handelsprinciper och resursbegränsningar, understryker komplexiteten i att genomföra radikala förändringar på lokal nivå. Trots potentiella brister återspeglar ett gemensamt engagemang för att främja lokala, ekologiska och hållbara livsmedel och främja rättvisa relationer inom leveranskedjan en kollektiv vision för ett motståndskraftigt och rättvist spanskt livsmedelssystem. Samtidigt som man måste hantera politiska risker och behovet av ett uthålligt engagemang är dessa initiativ ett exempel på den pågående resan mot en mer hållbar och rättvis framtid för Spaniens livsmedelslandskap.

4. HUVUDSAKLIGA RESULTAT OCH UTMANINGAR (BEGRÄNSNINGAR)

Spaniens livsmedelsrelaterade initiativ illustrerar både framsteg och områden som kräver fortsatt uppmärksamhet och innovation för att skapa ett mer hållbart, rättvist och motståndskraftigt livsmedelssystem.

Bland de viktigaste resultaten i de analyserade fallen kan följande nämnas:

➤ Mångsidigt landskap av initiativ: Spanien uppvisar en rik flora av initiativ, särskilt inom livsmedelsstrategier och politiska områden, vilket återspeglar ett engagemang för att främja samarbete mellan det offentliga och samhället. Fall som Barcelonas och Valentias livsmedelsstrategier utmärker sig för att aktivt driva transformativa förändringar mot hållbara och lokaliserade livsmedelssystem.

➤ Institutionaliserad representation: Anmärkningsvärt är den institutionaliserade representationen av den femfaldiga helixen i dessa initiativ, som omfattar offentliga förvaltningar, den privata sektorn, den akademiska världen och forskning, medborgare och organisationer i det civila samhället samt media. Detta inkluderande tillvägagångssätt ökar mångfalden av perspektiv och främjar en mer omfattande beslutsprocess.

➤ Tonvikt på lokala och hållbara metoder: Vissa strategier, till exempel de i Barcelona och Valencia, har en omvälvande karaktär och är lovvärda för att de betonar lokala småskaliga producenter, agroekologiska metoder och främjandet av rättvisa relationer inom livsmedelskedjan. Dessa initiativ visar på ett engagemang för att styra bort från den globala företagsproduktionen och den primära export/importledda tillväxtmodellen.

➤ Deltagande processer: Deltagarstrukturer, som livsmedelspolitiska råd, visar på framsteg när det gäller att engagera det civila samhället i beslutsprocesser. Förekomsten av plenum, ordförandeskap, vice ordförandeskap, sekretariat,

permanent kommission och arbetsgrupper i dessa utrymmen visar på ett organiserat och strukturerat tillvägagångssätt för deltagande.

Bland de viktigaste utmaningarna i de analyserade fallen utmärker sig följande:

Ojämlig tillgång till beslutsfattande: Trots ansträngningar för att inkludera marginaliserade grupper och grupper som drabbats av osäker livsmedelsförsörjning i beslutsprocesserna kvarstår utmaningarna med att säkerställa en adekvat representation. Grupper som hemlösa, socialt utestängda personer, äldre och migrerande jordbruksarbetare möter hinder när det gäller att delta effektivt i livsmedelspolitiska beslut .

Begränsad samordning mellan nationell och lokal nivå: Avsaknaden av en nationell livsmedelsstrategi och decentraliseringen av befogenheter till de autonoma regionerna leder till att politiken varierar mellan olika regioner. Avsaknaden av en sammanhållen nationell strategi kan leda till skillnader när det gäller att ta itu med livsmedelsrelaterade problem och genomföra systemförändringar.

Begränsade resurser: Flera strategier erkänner utmaningen med resurstillgänglighet, inklusive finansiella, mänskliga och tekniska resurser. Initiativ som Barcelonas strategi för stadsjordbruk och Balearernas initiativ erkänner de potentiella hinder som resursbegränsningar utgör för ett framgångsrikt genomförande av transformativa åtgärder.

Politiska risker och kortsiktiga åtaganden: Det lokala politiska landskapet, som kännetecknas av fyraåriga kommunala mandatperioder, medför en risk för ändrade prioriteringar och potentiell diskontinuitet i engagemanget för långsiktiga transformativa mål. Detta utgör en utmaning för uthålliga insatser för systemförändringar i livsmedelssystemet.

EU:s frihandelsprinciper: Spaniens anslutning till EU:s frihandelsprinciper underlättar och upprätthåller en producent-exportörsmodell, vilket potentiellt kan hindra insatser för att främja lokal konsumtion och hållbarhet. Att förhandla fram en balans mellan EU:s handelsåtaganden och målen för lokala livsmedelssystem är en ständig utmaning.

Sammanfattningsvis visar Spaniens livsmedelsinitiativ på ett engagemang för olika, deltagande och hållbara modeller. Dessa insatser betonar lokala metoder och institutionaliserar representation av flera aktörer. Utmaningarna omfattar ojämlig tillgång till beslutsfattande, begränsad nationell och lokal samordning, resursbegränsningar, politiska risker och hinder som införs genom EU:s handelsprinciper. Trots framgångarna är det viktigt att ta itu med dessa utmaningar för att Spanien ska kunna fortsätta sin resa mot ett motståndskraftigt och rättvist livsmedelssystem.

SVERIGE

POLICYER OCH INITIATIV

1. Västerbottens livsmedelsstrategi
2. Norrbottens livsmedelsstrategi
3. Södertälje strategi för markanvändning
4. Stockholms läns livsmedelsstrategi
5. Malmö Livsmedelspolitik
6. Sápmi Food Vision
7. Örebro klimatstrategi

POLICYUTRYMMEN

1. Malmö Livsmedelsråd

1. LANDETS SAMMANHANG

Styrningsstruktur och kompetensfördelning

Sverige har tre förvaltningsnivåer: nationell, regional (län) och lokal (kommuner). Regionalt är landet indelat i 21 län. I varje län finns en länsstyrelse som fungerar som statens främsta företrädare. Varje län utgör också en region, som styrs av en folkvald politisk församling. Det huvudsakliga området för styrning på denna nivå är hälso- och sjukvård och infrastruktur och kommer att benämnas som regioner. På lokal nivå är Sverige indelat i 290 kommuner. Varje kommun har en folkvald församling, kommunfullmäktige, som fattar beslut i kommunala angelägenheter. Det är på kommunal nivå som den offentliga upphandlingen av livsmedel organiseras.

Enligt den svenska skollagen ska alla barn i grundskolan (7-16 år) och de flesta elever i gymnasieskolan (16-19 år) serveras gratis lunch varje skoldag. Den offentliga måltiden styrs av enskilda kommuners livsmedelspolicyer, där de flesta lyfter fram hur en hälsosam och hållbar lunch ska utjämna socioekonomiska skillnader i hälsa. De kommunala livsmedelspolicyerna styrs av regionala livsmedelsstrategier, som i sin tur bygger på den nationella livsmedelsstrategin (2018). Den nationella livsmedelsstrategin är tänkt att fungera som en nationell politisk plattform som anger en gemensam riktning där hela "livsmedelskedjan" (som det hänvisas till i policyn, vilket antyder ett linjärt företagsbaserat livsmedelssystem) arbetar tillsammans fram till 2030.

Ett av de obligatoriska kraven i den nationella politiken är att minst 60 procent av den offentliga upphandlingen ska vara ekologisk och att 30 procent av åkermarken ska odlas ekologiskt senast 2030. Strategin har ambitiösa mål men kritiseras för att vara inriktad på tillväxt och export snarare än en hållbar omvandling av livsmedelssystemet. Sverige har begränsad erfarenhet av lokala styrformer som livsmedelspolitiska råd. Trots att det finns livsmedelsstrategier på alla förvaltningsnivåer initierades det allra första nordiska livsmedelspolitiska rådet 2022 i Malmö stad.

Livsmedelsrelaterade problem

Det svenska livsmedelssystemet kännetecknas av ett minskande antal jordbrukare, en livsmedelsförädlingssektor med huvudsakligen små och medelstora företag och en mycket koncentrerad detaljhandelssektor som domineras av ett fåtal stora detaljhandelskedjor. De tre största kedjorna, ICA, Coop och Axfood, kontrollerar tillsammans över 73% av den nationella livsmedelsmarknaden. Matfattigdom och kostrelaterade icke-smittsamma sjukdomar ökar, vilket har gett upphov till en ny diskussion om matmiljöer och matrelaterade problem som strukturella snarare än individuella. Rätten

till mat är inte uttryckligen garanterad i Sverige, även om landet har ratificerat flera människorättskonventioner som skyddar denna rättighet.³⁴

2. DELTAGANDE, MÅLGRUPPER, BESLUTSFATTANDE

Den svenska analysen görs på de tre regionala livsmedelsstrategierna för VÄSTERBOTTEN, NORBOTTEN och Stockholm. Norbotten och Västerbotten är de två nordliga regionerna i Sverige, och överlappande dessa två regioner ligger det traditionella samiska landområdet Sápmi, som styrs av Sapmi parlamentet som har utarbetat sin egen LIVSMEDELSVISION, som också presenteras som ett fall. På kommunal nivå presenteras tre policyer: SÖDERTÄLJES MARKANVÄNDNINGSTRATEGI, MALMÖS LIVSMEDELSPOLICY och ÖREBROS KLIMATPOLICY. Dessutom presenteras ett policyutrymme, det nystartade MALMÖ MATRÅD, inspirerat av matpolitiska råd i andra europeiska länder, som syftar till deltagande förändringar i det lokala livsmedelssystemet.

Alla regionala strategier har utarbetats tillsammans med den regionala avdelningen av Sveriges Lantbrukares Riksförbund. Strategierna är inriktade på inkludering och de betonar vikten av att involvera ett brett spektrum av aktörer, inklusive lokalsamhällen, intressegrupper, ursprungsbefolkningar och branschaktörer, i utformningen av sina policyer, i syfte att säkerställa en heltäckande förståelse för regionala behov. Ingen av policyerna presenterar dock en faktisk plan och struktur för att möjliggöra detta deltagande (med undantag för samarbetet med Lantbrukarnas Riksförbund), vilket gör det svårt att utvärdera. Småskaliga producenter eller marginaliserade grupper har fått särskild uppmärksamhet för att ta itu med deras unika problem, med inbjudningar till workshops, samråd och öppna dialoger i samband med utarbetandet av livsmedelsstrategierna. Det finns dock ingen tydlig strategi för hur man ska möjliggöra deltagande i genomförandet och övervakningen, och det är svårt att uppskatta hur maktstrukturer ska balanseras och intressekonflikter hanteras.

STOCKHOLMSREGIONENS LIVSMEDELSSTRATEGI ÄR centrerad kring stadsdelsnämnder som ansvarar för att genomföra strategin och handlingsplanerna. Strategin omfattar ett brett spektrum av frågor som rör livsmedelssystemet, och de handlingsplaner som är avsedda att leverera på strategiska områden uttrycker alla en transformativ karaktär. Det är dock anmärkningsvärt att denna strategi inte har några organiska mål för produktion och upphandling av livsmedel.

ÖREBROS KLIMATSTRATEGI, SOM främst är inriktad på klimatmål, kopplar också omställningen av livsmedelssystemet till minskad klimatförändring. Sedan

³⁴ Landet har ratificerat den internationella konventionen om ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter (ICE SCR), konventionen om barnets rättigheter (CRC) och den allmänna förklaringen om de mänskliga rättigheterna (UDHR), men har framför allt inte antagit ILO:s konvention om ursprungsbefolkningar och stamfolk och FN:s deklARATION om rättigheter för bönder och andra människor som arbetar på landsbygden (UNDROP).

strategin antogs har 71% av stadens livsmedelsinköp blivit ekologiska. I beslutsfattandet ingår att sätta upp tydliga mål för att minska klimatpåverkan från livsmedelsinköp, främja hållbarhetsmärkning och visa upp ett engagemang för hållbarhet. Under utarbetandet hölls workshops och samråd med inbjudna aktörer, dock utan någon tydlig struktur för deltagande.

MALMÖS LIVSMEDELSSTRATEGI betonar hälsa och hållbarhet och omfattar strukturerat beslutsfattande i samarbete med leverantörer av skolmåltider och offentliga upphandlingsavdelningar. Utbildning och kurser för cateringpersonal säkerställer ett välgrundat beslutsfattande i linje med stadens livsmedelsmål. Policyn har redan lett till att utsläppen av växthusgaser från livsmedel har minskat med 30%. Dessutom är stadens livsmedelsinköp idag till 70% ekologiska och målet är att de ska vara 100% ekologiska.

Den tredje kommunala policyn, SÖDERTÄLJE LAND USE STRATEGY, är främst inriktad på markanvändning och odling och har ett nära samarbete med lokala lantbrukarföreningar och bostadsbolag, vilket säkerställer att de som äger mark involveras. Strategin tar upp den kritiska frågan om att göra åkermark tillgänglig för marginaliserade grupper. Strategins betoning på inkludering och att nå bortom traditionella aktörer återspeglar ett engagemang för rättvisa och rättvis tillgång till mark för odling.

SÁPMI FOOD VISION är framtagen av Sametinget, ett folkvalt parlament, och en statlig myndighet i Sverige. Livsmedelsvisionen omfattar det traditionella området Sápmi, som täcker stora delar av Sverige, Norge, Finland och Ryssland. Stor vikt läggs vid att bevara ursprungsbefolkningens kultur och kunskapssuveränitet. Även om visionen inte är bindande ger den en bild av hur ett framtida livsmedelssystem i Sápmi kan se ut. Visionen lyfter fram vikten av kulturellt bevarande och livsmedelssuveränitet bland ursprungsbefolkningar och visar på ett unikt och omvälvande perspektiv på lokal livsmedelspolitik. Från och med 2024 kommer Sápmi Food Vision att fungera som grund för en livsmedelsstrategi med livsmedelssuveränitet i centrum.

Ingen av policyerna eller strategierna kan uppvisa en faktisk strategi för deltagande, bortsett från inbjudna sessioner vid utarbetandet, vilket indikerar en potentiell brist på inkludering, transparens och engagemang. Att övervinna denna svenska oerfarenhet av medborgardeltagande är ett av målen för Malmö Food Council, som startade 2020 som det första livsmedelspolitiska rådet i Skandinavien. Matrådet välkomnar vem som helst som medlem. Det finns ingen maktbalans inom rådet och därmed en risk för övertagande.

3. SYSTEMISKT TILLVÄGAGÅNGSSÄTT OCH TRANSFORMATIV KARAKTÄR

När man granskar de regionala och kommunala livsmedelsstrategierna och policyerna är det uppenbart att de delar ett gemensamt engagemang för ett systemiskt tillvägagångssätt. De inser att livsmedelssystem är invecklade nät av sammankopplade komponenter, och att hantera en aspekt isolerat kan leda till oavsiktliga konsekvenser. Istället utgår dessa strategier från en helhetssyn och tar hänsyn till hur olika delar – från produktion till konsumtion – samverkar. Både VÄSTERBOTTENS OCH NORRBOTTENS LIVSMEDELSSTRATEGIER UTGÅR FRÅN ETT systemperspektiv genom att engagera en rad olika aktörer i hela livsmedelssystemet. De förstår att främjandet av en lokalisering av livsmedelssystemet inte bara omfattar produktion utan även efterfrågan, upphandling och avfallsminskning. Dessa strategier erkänner att en hållbar livsmedelsproduktion kräver samordnade insatser från flera aktörer, inklusive småskaliga producenter och ursprungsbefolkningar. SÖDERTÄLJES MARKANVÄNDNINGSTRATEGI UTVIDGAR detta systemiska tänkande genom att betona markanvändning och erkänna att tillgången och tillgängligheten till åkermark är integrerade komponenter i ett hållbart livsmedelssystem. Strategin syftar till att ge möjligheter för både konventionella jordbrukare och marginaliserade grupper, till exempel jordbrukare som inte äger mark, och understryker vikten av rättvis tillgång inom systemet.

Det som skiljer SÅPMI FOOD VISION FRÅN MÄNGDEN ÄR DESS transformativa karaktär. Samtidigt som den tar upp omedelbara frågor som rör livsmedelsproduktion, upphandling och konsumtion, föreställer den sig också och strävar efter en framtid som skiljer sig markant från nutiden. Den strävar inte bara efter att upprätthålla status quo, utan efter att katalysera en grundläggande förändring i riktning mot livsmedelssuveränitet. Policyn föreställer sig en framtid där ursprungsbefolkningar har befogenhet att kontrollera sina livsmedelssystem och utmana det dominerande livsmedelsparadigmet. Det är ett transformativt exempel på en lokal policy som syftar till att förändra berättelsen om mat och kultur. På samma sätt förkroppsligar ÖREBROS KLIMATSTRATEGI EN transformativ anda. Även om den främst handlar om klimatmål har den resulterat i betydande förändringar i den offentliga livsmedelsupphandlingen. Kommunens framsteg när det gäller att öka inköpen av ekologiska livsmedel återspeglar inte bara en policyförändring utan även en kulturell förändring mot mer hållbara och miljömedvetna livsmedelsval.

4. VIKTIGA RESULTAT OCH UTMANINGAR

Den nationella arkitekturen som omfattar politik på lokal nivå är på plats för transformativ förändring i Sverige. Eftersom de flesta strategier siktar mot 2030 finns det en möjlighet att påverka deras fokus. I de regionala och kommunala livsmedelsstrategierna finns det flera anmärkningsvärda resultat som sticker ut:

- **Ökat deltagande:** VÄSTERBOTTENS LIVSMEDELSSTRATEGI och NORRBOTTENS LIVSMEDELSSTRATEGI har framgångsrikt främjat samarbete mellan olika aktörer. De har engagerat lokala myndigheter, intresseorganisationer, branschaktörer och individer, vilket har ökat inkluderingen i beslutsprocesserna.
- **Stärka marginaliserade grupper:** SÖDERTÄLJES MARKANVÄNDNINGSTRATEGI har gjort åkermark mer tillgänglig genom att tilldela mark som ägs av kommunen till användare. Detta resultat ligger i linje med policyns mål att säkerställa rättvis tillgång till odlingsmöjligheter.
- **Hållbarhet:** STRATEGIER SOM STOCKHOLMSREGIONENS LIVSMEDELSSTRATEGI och ÖREBROS KLIMATSTRATEGI har främjat hållbarhetsmålen. I synnerhet Örebro har gjort anmärkningsvärda framsteg, med 71% av de offentliga livsmedelsinköpen som är ekologiska, genom att sätta upp kampanjmål. Detta speglar en betydande förändring mot mer hållbara metoder för livsmedelsupphandling.
- **Bevarande av kultur:** SÅPMI FOOD VISION, som utarbetats av Sametinget, fokuserar på att bevara ursprungsbefolkningens kultur och kunskapsöveräritet. Denna policy utgör en viktig framgång när det gäller att erkänna och skydda kulturarvet.

Även om denna politik har nått betydande framgångar, står den också inför tydliga utmaningar:

- **Genomförande och övervakning:** I allmänhet saknar de regionala och kommunala livsmedelsstrategierna och -policyerna en formulerad strategi för att övervaka sina mål. För att uppnå målen krävs kontinuerliga insatser och resurser, resurser som i majoriteten av fallen beskrivs som i konflikt med andra prioriteringar från regeringens sida.
- **Rättvis tillgång:** I Södertäljes markanvändningsstrategi har man tagit itu med utmaningen att göra mark tillgänglig för marginaliserade grupper. Det är dock fortfarande en utmaning att upprätthålla dessa insatser och säkerställa långsiktigt stöd till småskaliga jordbrukare.
- **Ekologiska mål:** Stockholmsregionens livsmedelsstrategi har kritiserats för att sakna ekologiska mål, vilket är anmärkningsvärt eftersom den nationella strategin som den bygger på har sådana mål.
- **Delaktighet:** Samtidigt som det finns ambitiösa livsmedelspolicyer i alla kommuner och regioner i landet saknas det erfarenhet av strukturerat deltagande, där makten är balanserad.

AVSLUTANDE REFLEKTIONER

Landstudierna visar på den mångfald som finns inom Europa när det gäller lokalt beslutsfattande om livsmedelspolitik och deltagarutrymmen.

Av de granskade länderna är det bara Sverige (2018) och Portugal (2021) som har nationella livsmedels- och näringsstrategier som ger vägledning om livsmedelsrelaterade frågor på nationell nivå. Tyskland antog sin första nationella livsmedels- och näringsstrategi i samband med att detta dokument skrevs (januari 2024), medan Österrike och Spanien endast har mer specifika strategier eller handlingsplaner på plats (t.ex. om nutrition). Sverige är det enda land där den nationella livsmedelsstrategin fungerar som ett paraply för regionala livsmedelsstrategier, som i sin tur vägleder kommunala livsmedelsstrategier. Liksom i de andra länderna är det lokala myndigheter, både regionala och kommunala, som har gått i bräschen för utvecklingen av livsmedelsstrategier och därmed fyllt en viktig politisk lucka som de nationella myndigheterna har lämnat. De har gjort detta ibland självständigt, ibland, som i Belgien, på ett samordnat sätt (kommunala strategier följer regionala strategier, men inte alltid). I de flesta fall är utarbetandet av lokala livsmedelsstrategier ett svar på krav från lokalsamhällen och organisationer i det civila samhället på respektive ort. Matpakten i Milano har också varit en viktig drivkraft för utvecklingen av lokala livsmedelsstrategier i vissa länder, till exempel Spanien.

Alla de granskade länderna har decentraliserade styrelseskick, där regionala och kommunala myndigheter har långtgående befogenheter som gör det möjligt för dem att styra livsmedelssystemets inriktning. I Portugals fall är decentraliseringen av befogenheter till lokala myndigheter en ganska ny utveckling som fortfarande möter sina utmaningar. Men även i länder med en lång tradition av federalt/decentraliserat styre varierar användningen av lokala myndigheters befogenheter och den betydelse som tillmäts livsmedelsfrågan avsevärt, och för vissa länder, som Tyskland, är det en ganska ny utveckling.

OMRÅDEN FÖR INSATSER

De lokala myndigheternas insatsområden är bland annat

Kommunala måltider i skolor, daghem, sjukhus och äldreboenden är ett centralt område för lokala myndigheter i alla länder. Kommunala storkök och relaterad offentlig upphandling ses som en viktig hävstång för förändring, både när det gäller att säkerställa tillgång till hälsosam och hållbar mat och för att bidra till en bredare omställning av livsmedelssystemen mot ekologisk och/eller regionalt producerad mat. Anpassning av kriterier för offentlig upphandling, utbildning (av kockar/kökspersonal) och positiva incitament som certifieringssystem är åtgärder som tillämpas.

De flesta av de granskade strategierna och initiativen syftar till att stärka regionala produktions- och utbyteskretslopp och övergå till/förbättra ekologiska eller åtminstone mer hållbara produktions- och konsumtionsmodeller. Detta är ofta kopplat till insatser för att stimulera lokala ekonomier och bevara regionala identiteter. Åtgärder för att uppnå detta inkluderar:

- Stödordningar och incitament för ekologisk produktion;
- Infrastruktur/logistik för livsmedelsdistribution;
- Marknader för regionala/ekologiska produkter;
- Marknadsföring av regionala produkter (t.ex. varumärkeskampanjer, kvalitetsmärkning);
- Utbildning och fortbildning för att öka efterfrågan; och
- Införande av kriterier för hållbarhet/regionalitet i offentliga upphandlingskontrakt.

Åtgärder för att hantera matsvinn (t.ex. i offentliga matsalar).

Förbättra tillgången till hälsosam och hållbar mat i missgynnade stadsdelar, urban och peri-urban trädgårdsodling.

Bevarande av och tillgång till jordbruksmark för unga jordbrukare och hållbar användning av sådan mark. Även om detta är ganska exceptionella insatser i vissa av de granskade fallen, är de avgörande för att säkerställa RtFN mot bakgrund av den exponentiella förlusten av jordbruksmark och de utmaningar som (unga) jordbrukare i Europa står inför.

Överlag kan man notera en betoning på utbildning och positiva incitament, medan reglerande och restriktiva åtgärder (t.ex. för att begränsa användningen av bekämpningsmedel eller försäljning av ultraprocessade produkter) i stort sett saknas. Detta tyder både på en potentiell kompetenslucka på denna nivå och på en allmän trend hos europeiska (lokala) beslutsfattare att välja "mjukare" åtgärder i övergången till mer hållbara och hälsosamma livsmedelssystem.

TRANSFORMATIV ANDA OCH BEGRÄNSNINGAR

Den transformativa karaktären varierar mellan fallstudierna, där vissa strategier/initiativ, särskilt de som leds eller utvecklas i nära samarbete med civilsamhället och sociala rörelser, har en bred och mer radikal ansats (en övergång bort från det industriella livsmedelssystemet), medan andra förblir mer på ytan (t.ex. att förbättra hållbarheten i det industriella livsmedelssystemet eller öka konkurrenskraften för regional livsmedelsproduktion). Det är viktigt att notera att många strategier och initiativ erkänner livsmedel som en offentlig angelägenhet som måste hanteras på ett systematiskt sätt inom olika myndigheter.

I fallstudierna har man lagt stor vikt vid att integrera miljö- och hälsomål samt mål för social rättvisa (t.ex. i offentliga skolmåltider). Den sociala rättvisedimensionen är dock ofta begränsad i sitt fokus och sin omfattning. Tyngdpunkten, särskilt i de mer urbana fallen, ligger på tillgången till hälsosam och hållbar mat, med mindre uppmärksamhet på småskaliga producenter och livsmedelsarbetares försörjningsmöjligheter och rättigheter. Dessutom är det få strategier som tar itu med strukturella hinder för tillgång, t.ex. inkomst, socialt skydd, arbetsrätt och ojämlikhet mellan könen. En begränsande faktor i detta sammanhang är att socialt skydd och finansiering ofta hanteras på nationell nivå och därmed ligger utanför de lokala myndigheternas ansvarsområde. Detta gör att en viktig dimension av rätten till mat och övergången till människorättsbaserade livsmedelssystem lämnas utanför: att ta itu med de sociala orättvisor som finns i livsmedelssystemet.

Det är inte bara den nationella kompetensfördelningen som begränsar de lokala myndigheternas agerande. I alla länder har EU:s regelverk, t.ex. EU:s konkurrens- och handelslagar, fungerat som betydande hinder för lokala myndigheters åtgärder när det gäller att stärka lokala/regionala livsmedelssystem och prioritera lokal produktion, även vid offentlig upphandling. Även om vissa myndigheter har hittat innovativa sätt att kringgå dessa hinder, t.ex. genom att införa kvalitetsmärkning för regionala produkter, tvekar många att göra det av rädsla för rättsliga och ekonomiska konsekvenser. Detta är en viktig stötesten när det gäller övergången till mer hållbara, territoriellt inbäddade livsmedelssystem. Mänskliga, tekniska och resursmässiga begränsningar är andra vanliga utmaningar som lokala myndigheter ställs inför. Ett närmare samarbete med civilsamhället, via livsmedelspolitiska råd eller andra samarbetsarrangemang, har varit en viktig strategi för att hantera dessa begränsningar och samtidigt främja ett större offentligt deltagande i beslutsfattandet. Detta kan dock också leda till ett överdrivet beroende av civilsamhället och andra aktörer vid genomförandet av livsmedelsstrategier eller gemensamma projekt, vilket försvagar regeringens ägarskap och ledarskap.

I de flesta av de granskade strategierna erkänns vikten av ett systemiskt tillvägagångssätt, men i endast ett fåtal fall, främst i Spanien och Belgien, har motsvarande institutionella strukturer inrättats för att underlätta samarbete och förankra livsmedelsstrategier i olika ministerier - en förutsättning för att åstadkomma en systemisk förändring. Detta är en viktig lucka i de flesta av de granskade fallen. Följden blir att strategierna ofta stannar på en visionär nivå eller i praktiken genomförs på ett fragmenterat, projektbaserat sätt snarare än på ett mer strukturerat sätt, med konkreta handlingsplaner, tidsbundna mål och tillhörande övervakningssystem.

Till detta hör den osäkerhet i planeringen som många offentliga förvaltningar måste hantera på grund av kortsiktiga budgetar och (potentiella) förändringar i politiska prioriteringar (byte av politiska partier vid makten). Det organiserade

civila samhällets roll och institutionaliserade strukturer för deltagande är avgörande i detta sammanhang för att säkerställa kontinuitet i regeringens insatser och upprätthålla politiska påtryckningar. Det civila samhället kämpar dock ofta självt för att få resurser (grundfinansiering) som skulle möjliggöra ett mer konsekvent engagemang och övervakning av politiska processer utöver genomförandet av enskilda projekt.

Hierarkiska strukturer, brist på insyn, stelbenthet och långsamhet inom offentliga förvaltningar har varit källor till frustration, särskilt inom det civila samhället, men även för engagerad regeringspersonal i många länder, och kan fungera som ett viktigt hinder för genomförandet även när åtaganden på politisk nivå har gjorts. Andra utmaningar är avsaknaden av nationella strategier för att fastställa minimistandarder, t.ex. när det gäller deltagande, samt den ofta begränsade kommunikationen och samordningen mellan de olika förvaltningsnivåerna.

CIVILA SAMHÄLLET OCH SAMHÄLSENGAGEMANG

Strukturerna för det civila samhällets deltagande i det offentliga beslutsfattandet om livsmedel och nutrition varierar avsevärt mellan och inom länderna. I stort sett är institutionaliserade former av deltagande, i form av råd för livsmedelspolitik som är integrerade eller formellt kopplade till offentliga beslutsstrukturer, vanligare i Spanien och Belgien. Många av dessa utrymmen är knutna till/ har skapats inom ramen för kommunala och regionala livsmedelsstrategier. Vissa strukturer har dock också ett mandat som går utöver genomförandet av specifika strategier för att ge råd till den lokala regeringen i alla livsmedelsrelaterade frågor (t.ex. livsmedelsrådet i Valencia). Vanligtvis utgör den lokala regeringen (politisk representation och offentlig förvaltning) en integrerad del av dessa institutionaliserade råd. Därmed spelar dessa forum inte bara en viktig roll för att underlätta civilsamhällets deltagande, utan främjar också utbyte och samarbete mellan olika myndigheter, vilket är avgörande för att genomföra de systemförändringar som eftersträvas.

Tyskland har i sin tur sett hur civilsamhället/samhällsdrivna livsmedelspolitiska råd har dykt upp som svampar ur jorden i hela landet under de senaste åren. Det handlar om autonoma områden med den tydliga avsikten att demokratisera livsmedelspolitiken och därigenom upprätthålla olika grader av närhet till den lokala regeringen. Även om de inte är en del av den officiella regeringsstrukturen åtnjuter många av dessa råd ett erkännande eller till och med formellt stöd från sin regering och rådfrågas i livsmedelsrelaterade frågor. Vissa FPC har också formen av rundabordsamtal där den offentliga förvaltningen är direkt representerad.

Liknande strukturer i det civila samhället finns även i Österrike och Belgien, men de är inte lika vanliga och spelar inte heller en lika framträdande roll i utformningen av den lokala livsmedelspolitiken. I Österrike är det vanligare

med projektbaserade initiativ som söker samhällets åsikt/engagemang för ett specifikt syfte. I Sverige är deltagarstrukturer för att följa upp genomförandet av lokala och regionala livsmedelsstrategier en viktig brist, med endast ett ungt exempel i Malmö stad.

När det gäller Portugal finns det en mängd olika samarbetsarrangemang på lokal nivå som sammanför det civila samhället, den lokala regeringen och andra aktörer i en gemensam ansträngning för att främja en övergång till hållbara territoriella livsmedelssystem. Även om dessa tenderar att vara mer på genomförandenivå än på policynivå har vissa styrningsstrukturer vuxit fram ur dessa ansträngningar, både lösa och mer formaliserade sådana. Dessa har i sin tur lagt grunden för pionjärinsatser för att bygga upp lokala råd för livsmedelspolitik i Algarveregionen och i vissa kommuner.

Utöver de mer permanenta strukturerna för deltagande finns det också tillfälliga utrymmen för deltagande som kan åberopas av civilsamhället och som har använts för att diskutera livsmedelspolitik på lokal nivå. Exempel på detta är medborgarråden i Vorarlberg i Österrike eller folkinitiativet på Balearerna i Spanien.

Gränssnittet och graden av inflytande på det offentliga beslutsfattandet varierar avsevärt mellan och inom länder och är svårt att definiera (särskilt när det gäller mer öppna former av deltagande). Vad som kan sägas är att beslut som fattas av livsmedelspolitiska råd (eller liknande forum) tenderar att ta formen av rekommendationer (med varierande tyngd) till lokala myndigheter, snarare än att ha en bindande karaktär. De kan dock ha stor politisk tyngd, särskilt när den lokala regeringen själv deltar i dessa forum.

Även om organisationer i det civila samhället och lokalsamhällen är en drivande kraft bakom och inom de livsmedelspolitiska råden, involverar dessa forum vanligtvis också en mängd andra aktörer från den privata sektorn (inom hela livsmedelssystemet), den akademiska världen, yrkes- och branschorganisationer, offentlig förvaltning och politiska partier. De livsmedelspolitiska rådets roll som en plattform där olika aktörer inom livsmedelssystemet kan mötas för att utbyta, även avvikande åsikter, och samarbeta har ansetts vara en viktig tillgång för dessa forum.

Inget av de livsmedelspolitiska råden gör någon tydlig åtskillnad mellan offentliga och privata intressegrupper, och rättighetsinnehavare mer specifikt. Ingen har heller institutionella garantier för att skydda sig mot otillbörligt inflytande från privata företag och intressekonflikter. I allmänhet uppfattas detta inte som någon större risk. Detta beror delvis på uppfattningen att områdena drivs av civilsamhället med en tydlig inriktning som skulle vara svår att "fånga upp" av företagsintressen, och att företag har sina egna mer direkta kanaler för att påverka regeringar och därför inte behöver gå via dessa områden.

Överlag är områdena mycket olika, vissa är mer drivna av sociala rörelser och civilsamhället, med en mer radikal agenda, och andra är mer drivna av den privata sektorn, med en mer mainstream, mindre ambitiös agenda.

Trots ansträngningar för att inkludera marginaliserade och missgynnade grupper i flera av initiativen är deras faktiska (direkta) deltagande fortfarande lågt, och vissa grupper, t.ex. jordbruksarbetare, migranter och fattigdomsdrabbade grupper, är i stort sett frånvarande. När det gäller de initiativ som har en fast representationsbaserad struktur är det bara ett fåtal som går utöver breda kategorier av aktörer och reserverar platser för mer specifika grupper, däribland marginaliserade grupper. Men inte ens i dessa fall finns det några särskilda åtgärder för att stärka dessa grupps röst och motverka befintliga maktobalanser i förhållande till andra grupper.

Även om det överlag finns en positiv trend mot deltagande i livsmedelssystemets beslutsfattande, är detta deltagande sällan baserat på mänskliga rättigheter, i den meningen att rösterna från marginaliserade grupper och grupper med osäker livsmedelsförsörjning prioriteras. De flesta initiativ och plattformar utgår från idén om att alla aktörer inom livsmedelssystemet ska vara med på tåget för att åstadkomma förändringar i hela livsmedelssystemet. Skillnader mellan aktörer när det gäller intressen och makt tenderar därmed att förbises, vilket innebär att man går miste om möjligheten att använda dessa utrymmen mer proaktivt för att motverka befintliga maktobalanser inom och utanför livsmedelssystemet.

BILAGA 1: FÖRTECKNING ÖVER INTERVJUER

A. ÖSTERRIKE

Rådet för livsmedelspolitik i Wien. 26/04/2023, 22/05/2023.

KBB – Kultur-Betriebe Burgenland. 05-06/2023.

Bio Österrike. 11/05/2023.

Büro für Freiwilliges Engagement und Beteiligung, Bregenz. 28/04/2023.

REGIO Klostertal Arlberg 05-06/2023.

Staden Wien, Kommunala avdelningen för stadsplanering och zonindelning. 27/03/2023.

Zukunft Essen – Gutes Schulessen für Alle. 12/05/2023.

Agrarmarketing Tirol 19/06/2023.

B. BELGIEN

Rådet för livsmedelspolitik *Gent en Garde*. 02/04/2024.

Food Policy Council Antwerpen. 27/04/2023.

Rådet för livsmedelspolitik Namur. 28/04/2023

Rådet för livsmedelspolitik i Vallonien (CwAD). 02/05/2023.

Rådet för god livsmedelspolitik Bryssel. 21/06/2023.

C. TYSKLAND

Food Policy Council Berlin. 25/04/2023.

Rådet för livsmedelspolitik Brandenburg. 01/02/2024.

Rådet för livsmedelspolitik Köln. 14/08/2023.

Rådet för livsmedelspolitik Heidelberg. 26/04/2023.

Rådet för livsmedelspolitik Oldenburg. 25/04/2023.

Senaten i Berlin, avdelningen för konsumentskydd. 28/06/2023, 30/06/2023.

Staden Köln, avdelningen för miljö och konsumentskydd. 24/08/2023, 25/08/2023.

Nürnberg stad, Organic City Nuremberg. 27/04/2023.

Staden Nürnberg, REPROLA. 27/04/2023.

Baden-Wuerttemberg, Ministeriet för livsmedel, landsbygdsutveckling och konsumentskydd. 25/08/2023.

D. PORTUGAL

Torres Vedras, utbildningsavdelningens område för skolmat och hälsa (PSAE-team). 31/03/2023.
Montemor-o-Novo, kommunens avdelning för planering och stöd för ekonomisk utveckling. 18/04/2023.
Terra Sintrópica - medlem i Rede Alimentar de Mértola. 26/04/2023.
São Pedro do Sul, kommunens kontor för stöd till landsbygdsutveckling. 11/04/2024.
Interkommunal gemenskap i Algarveregionen. 15/04/2024.
Associação para o Desenvolvimento Sustentável da Região Saloia - medlem i FoodLink AML. 18/04/2024.
Funchal kommuns avdelning för utbildning och social utveckling. 18/04/2024.
WWF-ANP medlem i samförvaltningskommittén för skörd av havstulpaner. 18/04/2024.

E. SPANIEN

Consell Alimentari de València. Chef för jordbruksavdelningen. 09/2023.
Agròpolis. 04/2024.

F. SVERIGE

Västerbottens livsmedelsstrategi. Regeringens representant. 02/2023.
Malmö Livsmedelspolicy. Regeringens representant. 01/2023.
Malmö Livsmedelsråd. Representant för civilsamhället. 12/2022 och 01/2023.
Södertälje Markanvändningsstrategi. Representant för regeringen. 03/2023.
Norrbottens livsmedelsstrategi. Regeringens representant. 03/2023.
Stockholms läns livsmedelsstrategi. Representant för regeringen. 03/2023.
Örebro klimatstrategi. Representant för regeringen. 04/2023.

FIAN
INTERNATIONAL

Willy-Brandt-Platz 5,
69115 Heidelberg, Germany

 www.fian.org

 @FIANista

 @fianinternational

 FIAN International